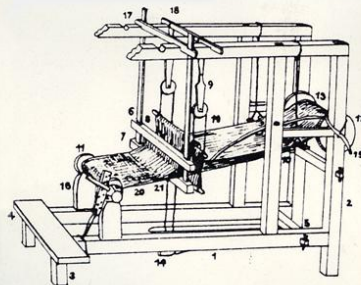
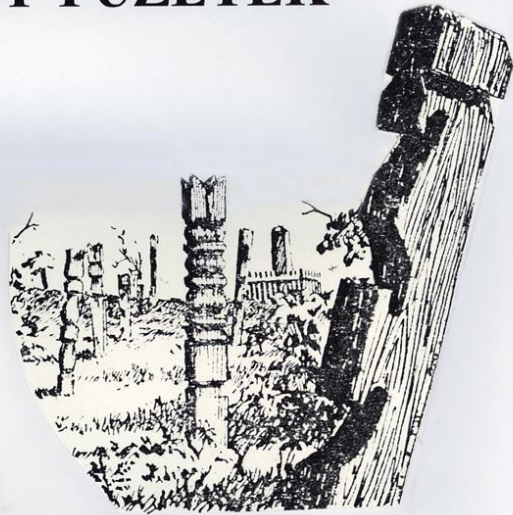

**JÓSVAFŐI
HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK**

20. füzet, 2004

JÓSVAFŐI
HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK

11. évfolyam 20. füzet
2004.

Felelős szerkesztő:
Szablyár Péter

Felelős kiadó:
Szablyár Péter
ügyvezető

HU ISSN 1785-9956

Kiadja a **SZINLŐ Barlangi-vendégforgalmi Kft.**,
(Jósvafő, 3758 Dózsa György utca 3.)
a jósvafői tájház alapítója.

✉ szinlo@axelero.hu

📄 <http://www.museum.hu/josvafo/tajhaz>

Nyomdai munkák: **K-B Aktív Kft.** Gyorsnyomda és másolószolgálat,
Miskolc. Felelős vezető: Kása Béla

Jósvafő jövője – Jósvafő múltja

Az idei év az évfordulók jegyében telik. 1994-ben – a falunapok péntek délutánján - nyitottuk meg a tájházat. Ennek bizony már tíz éve. A régi fotókat nézegetve szomorúan kell megállapítani, hogy azok közül, akik akkor együtt örültek velünk, sokan már nincsenek közöttünk. Sokszor eszembe jut az is, hogy ha tudtam volna, hogy „mi vár rám”, nekiláttam volna-e ennek a munkának, a tájház létrehozásának. Borongósabb perceimben néha nemmel válaszolok, de a lelkem mélyén a valós válasz: IGEN. Az évfordulóra készülve a ház helyiségeit kimeszeltük, egy kicsit átrendeztük. A legnagyobb változást a „Barlangok világa” c. kiállításon hajtottuk végre, ahová a Rudabányai Érc- és Ásványbányászati Múzeumtól két szépen felújított tárlót kaptunk. Megújultak a felső kert virágoskertjei is, Tóth Erika szorgos munkájának köszönhetően. Az évfordulóra Pekár József szepsi fafaragó barátunk egy mives emlékoszlopot faragott, amelyet a falunapok péntek délutánján fogunk leleplezni.

Új korszak kezdődött a Jósvafői Helytörténeti Füzetek történetében is. Az eddigi szamizdat kiadást nyomdai úton előállított, kiadási engedélyszámmal rendelkező, füzetek váltják fel, reményeink szerint tartalmukban is megfelelően a csinos külsőnek.

A ház körül is nagy munkálatok folytak, elkészült a Dózsa György utca csatornázása, megnyitva ezzel az utat a teljes komfortosítás, a huszonegyedik századi lét felé.

Nem kis büszkeségemre a Magyarországi Tájházak Szövetsége második országos találkozóját idén szeptemberben Jósvafőn rendezzük meg, szeretettel várva és fogadva az ország és a határainkon túli területek tájházainak lelkes szakembereit.

Fogadják olyan szeretettel ezt a 20. füzetet, amilyennel készült.

Jósvafő, 2003. júliusában

Szablyár Péter

<p><i>Ez a kiadvány bolti terjesztésre nem kerül. Másolása nem tilos, inkább megtisztelő.</i></p>

A GYÜMÖLCSTERMESZTÉS MÚLTJA ÉS JELENE JÓSVAFÓN

HUDÁK KATALIN – SZMORAD FERENC

Jósvafő község – csakúgy mint az Aggteleki-karsztvidék majdnem minden települése – évszázadokra visszatekintő gyümölcskultúrával rendelkezik. A gyümölcsstermesztés hagyományai napjainkig nyúlnak, s rengeteg érdekességgel, tapasztalattal, tanulsággal szolgálnak a mai generációk számára is. Rövid tanulmányunkat – SCHUSTER (1999), SCHUSTER–SZMORAD (2000), G. TÓTH–GEISZLER (2001), HUDÁK (2001) korábbi írásainak feldolgozásával – azzal a céllal tesszük közzé, hogy elősegítsük a gyümölcsstermesztés helyi tradícióinak megismerését, megőrzését, s hogy ezáltal a gyümölcsstermesztés, gyümölcskultúra Jósvafő jövőjében is fontos szerephez jusson.

A gyümölcsstermesztés történeti vázlata

Jósvafő több mint 600 éves település, első részletesebb leírása a 14. század végéről való (DÉNES 1999, SZABLYÁR 2000). A leírás, mely a leleszi konvent (egyházi rendi gyűlés) 1399. október 24-én kelt levelében olvasható („...*végül Ilswafw birtokon, húsz népes jobbágytelket és két elhagyottat, hat ekére menő szántóföldet, három ekére menő csipkebokrost, egy torony nélküli kőegyházat, egy kétkerekű malmot, amely felülről hajtatik, eme kerekek közül az egyik az említett Istváné és az ő fiaié; egy elhagyott malmot és egy közönségesen hamornak nevezett malmot...*”), gyümölcsstermesztésre utaló adatot nem tartalmaz, azonban feltételezhető, hogy már ezidőtájt, a 14. század végén, 15. század elején megkezdődött a gyümölcsfélék termesztése, a vadon termő alakok szelektálása, termesztésbe vonása. A gyümölcsfélék igényeinek talán legmegfelelőbb helyen, az ún. Szőlő-hegyen, erdők irtásain létrejöttek az első, kisebb kiterjedésű szórványgyümölcsösök (SCHUSTER–SZMORAD 2000). Az 1720-as években már szőlőműves családokat is említenek (an. 1939), de bizonyos, hogy a szőlőművelés mellett a gyümölcsfélék termesztése is jelentős szereppel bírt. Az I. katonai felmérés térképe az 1780-as években a jósvafői Szőlő-hegyen és a közeli Almás-tetőn is jelentős kiterjedésű szőlőket, gyümölcsösöket jelöl (NAGY 2003), utalva a gazdálkodás ezen módozataira.

Jósvafő és a környező karsztvidék szőlő- és gyümölcsstermesztéséről némileg képet alkothatunk a korabeli útleírásokat, beszámolókat olvasgatva. Ezekből csak néhányat kiragadva szeretnénk érzékeltetni, hogy a 18-19. században milyen fontossággal bírt Jósvafő környékén a gyümölcs- és szőlőtermesztés.

Bél Mátyás (1750-ben) Aggtelekről szólva kiemeli a gyümölcsöskertek jelentőségét: „*Termékeny gyümölcsöskerteknek örvend*”, és említi a falu Rozsnyóhoz való közelségét (két mérföld). Komjátival kapcsolatosan viszont megjegyzi, hogy „*a falu szőlei a történelem viharai miatt már műveletlenek*”.

Egy 1771-ben készült felmérésben, a kérdésekre adott válaszok közül kiemelkedő, hogy Jósvafő haszonvételében jelentős szerepet tulajdonítottak az extraneus szőlőknek, a gyümölcsstermelésnek, a jó bort termő hegyeknek. „Az alma és szilvabéli gyümölcsök nem utolsó hasznat adnak, midőn termenek” (RÉMIÁS 2000). 1799-ben Torna megye mezőgazdálkodásával kapcsolatosan Vályi András megjegyzi, hogy „gyümölcsök jó esztendőben sok, borok kevés, de egy része jó, és kedves ízű”. (GYULAI 1999). Fényes Elek, Magyarország Geographiai szótárában (FÉNYES 1851) nem túl bőbeszédűen, de mégis sokatmondóan fogalmaz, mikor azt írja Jósvafőről: „szőleje, erdeje sok; vashámora is van”. Pesty Frigyes (1864) közli, hogy „Jósvafőn vezet keresztül a Kassa 's Tornatul-Gömörbe Rimaszombatba vivő közlekedési út a Jósvafői magaslatokon át, az úgynevezett „Kőhorgon”. Ezen határban jó minőségű bortermő és terjedelmes szőlők műveltetnek” (GYULAI, 1999).

Kiss Dániel, jósvafői lelkész, naplójában valószínűleg annak fontossága miatt szól a gyümölcs és szőlőtermesztésről. Eszerint az 1871-dik esztendőben igen sok gyümölcs volt, „alma 40, 50, sőt hatvan zsákkal, szilva is 10, 15, 20, sőt 30 hordóval is. Bor kevés volt.” Az 1883-ik év se bővelkedhetett borban, hiszen a szeptember nagyon esős volt, melynek következtében a termés is gyenge volt (a szőlő valószínűleg lerohadt), a „szüret rövid idő alatt lezajlott”.

A 19. század közepén a gyümölcsstermesztés jelentős részben a művelt szőlőparcellákhoz kötődött, majd az 1800-as évek végén jelentkező filoxeravészt követően, amikor is a szőlők nagy része kipusztult, még nagyobb szerephez jutottak a zártabb, önálló gyümölcsösök. Különösen igaz ez a Szőlő-hegy területére, ahol a kipusztult szőlők egy részét is gyümölcsfákkal ültették be. Összességében elmondható, hogy a 19. század végétől – a korabeli statisztikákat és a művelési ágak nyilvántartása tekintetében mutakozó problémákat is figyelembe véve – legalább 80-100 hold gyümölcsöst gondoztak a jósvafői Szőlő-hegyen (SCHUSTER-SZMORAD 2000). Ez a jelentős területnagyság tulajdonképpen ma is megvan, de a felhagyások miatt a ma is művelés alatt álló gyümölcsösök területe ennél jóval alacsonyabb.

A Monarchia korának gyümölcsfák (darabszám) szerinti statisztikája a ma is érzékelhető arányokat tükrözi: kiugróan magas a szilvafák száma, s mellettük az alma-, körte-, dió- és cseresznyefák foglalnak nagyobb területeket, a többi gyümölcsféle (meggy, kajszi, stb.) alárendelt szerepet játszik. Szembetűnő az eperfák jelenléte, melyek mára azonban gyakorlatilag eltűntek a község területéről és határából! A korabeli adatsorok JEKKELFALUSY (1897) munkája nyomán az alábbiak:

Gyümölcsfák száma (1897)									
alma	körte	cseresznye	meggy	őszi-barack	kajszi	szilva	dió	mandula	eper
473 db	384 db	372 db	129 db	119 db	100 db	6226 db	345 db	1 db	122 db

A háborúk mind a szőlő, mind a gyümölcsstermesztést erősen visszavetették, hiszen a katonáskodás miatt kevesebben tudták művelni a gyümölcsösöket, s számos távolabbi, nehezebben művelhető terület parlagon, műveletlenül maradt. Az 1930-as évekre a gyümölcsfaállomány már csökkenést mutatott, majd a második világháborút követően, az 1950-es évekre látszólagos emelkedés tapasztalható: a statisztikák szerint nagyságrenddel lett több gyümölcsfa a Bódva-völgy ezen vidékén. Az elmúlt százegynéhány év statisztikai által illusztrált változásokat HUDÁK (2001) adatgyűjtése nyomán az alábbiakban mutatjuk be:

Település	Gyümölcsfák száma			Szórványban lévő fák száma 1959	Művelésben lévő fák száma 1959	Művelésben lévő fák aránya 1959
	1895	1935	1959			
Jósvafő	8271 db	5141 db	18703 db	16196 db	2507 db	13,4 %

A statisztikákban mutatkozó jelentős mérvű növekedésnek azonban elsősorban az adatgyűjtés korábbiaktól eltérő módszertana az oka. 1959-ben minden, szórványban lévő fát is megszámláltak, s teljeskörű statisztikai adatfelvételezés történt, míg a korábbi összeírások jórészt egyéni bevalláson alapultak, s épp ezért a valóságnál alacsonyabb adatokat mutatnak. A táblázatos feldolgozás jól mutatja, hogy 1959-re a valójában a művelésben levő gyümölcsfák összes száma az 1935-ös adatokhoz képest is lecsökkent, az arányokat vizsgálva pedig megdöbbentő, hogy a teljes faállománynak csak 25%-a a műveléshez köthető.

Az 1950-es évek után bekövetkezett elvándorlás, melynek során a fiatal generáció jórészt elköltözött a településről, további hanyatláshoz vezetett a gyümölcsstermesztés terén. Tovább csökkent a művelt gyümölcsösök száma, s napjainkra a gondozott parcellák zömmel a Szőlő-hegy faluhoz közelebbi részére csoportosultak, a távolabbi, Szinpetri felé eső részek (Karácsony-völgy, Tölgyes-bérc, Cseresznyés-kút-völgy, János-völgy) szinte teljes egészében felhagyott, cserjésedő-erdősülő területekké váltak. Az Almás-tetőn hasonló folyamatok zajlottak, s a korábban szántóként, legelőként, illetve kaszálóként hasznosított területeken (pl. Gergés-lápa) is visszaszorultak a gyümölcsfák. Jelentősebb telepítés szinte sehhol sem történt, a kezelt belterületi gyümölcsöskertek mellett napjainkra csupán a Szőlő-hegyen maradt néhány, az idősebb generáció tagjai által gondozott gyümölcsös.

A gyümölcsstermesztés helyszínei

A gyümölcsstermesztés klasszikus helyszíne Jósvafőn a Szőlő-hegy. A Jósvavölgytől északra elhelyezkedő hegytetők, valamint a keleti, délkeleti és déli irányban lefutó völgyek lejtői a karsztvidék viszonylatában kedvező feltételeket biztosítottak a szőlő- és gyümölcskultúra kibontakozásához.

Pince és présház a jósvafői Szőlő-hegyen

A délies oldalakon régebben nagy területen álltak gyümölcsfákkal tarkított szőlők (ma helyükön jórészt száraz, cserjésedő gyepek terülnek el), a völgyaljakban és az északias oldalakon pedig gyümölcsösök terülnek el.

Romos, szebb napokat látott pince

A szőlő-hegyi terület érdekessége a múltbeli és jelenlegi mozaikosság: a művelt és felhagyott gyümölcsösök, szőlők, présházak és pincék, régi pincehelyek,

kaszált és kaszálatlan gyepék, erdőfoltok, cserjések, szántók (csak régebben), vadkörtés-bokros területek egymásmellettsége olyan sajátos, harmonikus összhatást eredményez, hogy az minden arrajárót megérint. Gyümölcsstermesztésre utaló dűlőnevek a Szőlő-hegyen: Cseresznyés-völgy, Cseresznyés-kút.

Jósvafő község közelében a másik fontos gyümölcsstermesztő terület az Almás-tető. Ez a gyümölcsös már Teresztenye község határába esik, azonban Teresztenye felől csak meglehetősen nehézkesen, zezzugos erdei utakon érhető el. Nem is érti az erdőjáró, hogy egy nagy erdőtömbön belül, az erdő közepén hogyan alakulhatott ki hajdanán ilyen nagy területű gyümölcsös. Az Almás-tető gyümölcsösének történetét részletesebben nem ismerjük, az azonban bizonyos, hogy a 20. század első felében még teresztenyei lakosok művelték, majd később a parcellák zöme jósvafői gazdák, tulajdonosok kezére került. Jelenleg szőlők itt már nincsenek, gyümölcsöseinek jó része gondozatlan. Gyümölcsstermesztésre utaló dűlőnevek: Almás-tető, Almás-völgy, Rövidszőlő-farok.

A két nagyobb gyümölcsösön kívül a község külterületén több helyütt találunk még kisebb szórványgyümölcsösöket. Néhány fából – főleg szilvákából és almákból – álló gyümölcsös folt van a Gergés-lápa, Tohonya-völgy, Zabosdomb területén, de a kaszálók, szántók, erdők közé ékelődő egykori tisztásokon (kirívó példaként: még a Nagy-oldal mögött, a Jósvafői Bikk területén) is felfelbukkan egy-egy almafa.

A község belterületén a közterületeken, a házak elő- és oldalkertjében is számos gyümölcsfa állt és áll ma is, az igazi belterületi gyümölcsösök azonban a Kőhorog-alján, a Kajta-völgy alján (az Ortás, Dombókert területén), Mál-oldalon (a temető fölött), s a porták hátsó részén vagy domboldalra felfutó végében (pl. az Apalin alatt) helyezkednek el. Ezek a gyümölcsösök – azon túl, hogy a gyümölcsökért és a szénáért művelték őket – adtak otthont a helyi kasos méhészeteknek is (mára egyetlen hírmondójuk Gereguly Pista bácsi méhese). Érdekességnek számít és középkori hagyományokra vezethető vissza (RAPAICS 1932), hogy mind a temetőben, mind a templomkertben találunk gyümölcsfákat (szilva- és diófákat) is.

A gyümölcsstermesztés helyi módjai, fogásai

A gyümölcsösök, gyümölcsfák fenntartását a gazdák rendszeres ápolással biztosították. A gyümölcsös-művelés kifejezetten külterjes (extenzív) megoldásokat foglalt magába, s ennek alapját a betegségekkel szemben ellenálló, növényvédelmi munkát nem igénylő, viszonylag igénytelen, ún. extenzív fajták adták. Az éves munkák főbb feladatait az ültetés és pótlás, az oltás, a koronaalakítás és metszés, a gyümölcsösök aljának kaszálása és a termés begyűjtése tette ki (HUDÁK 2001).

A kiöregedett, kipusztult fák helyére legtöbbször a gyümölcsösben felverődött, vagy máshonnan hozott fiatal, sarjról nőtt fácskákat (ún. sarancokat) ültettek.

Főleg a szilvafajtákat ültették sarancokkal, az almát és körtét – később beoltott – magoncokkal vitték be a gyümölcsösökbe. A diót, házi berkenyét, cseresznyét, meggyet szintén magról kelt fácskákkal ültették, ezeket azonban nem mindig oltották, hanem igyekeztek a nagyobb gyümölcsű, egészséges fák alatt nőtt magoncokat továbbvinni. A birset tósarjakról szaporították. Új gyümölcsös telepítésekor ugyanezeket a megoldásokat alkalmazták.

A gyümölcsfák ültetése előtt különösebb talajmunkát nem végeztek, csak az ültető-gödör kiásásával történt a talaj forgatása, s a gödör aljába legfeljebb egy-két lapátnyi szerves-trágya került. Kapálni, öntözni a gyümölcsfákat nem szokták, trágyát is ritkán vittek a tővére. Többek által említett, de inkább csak a lakóház körüli kertekben jellemző ápolási munka a fák körüli tányérozás.

A pótlás és ültetés részben lehetőséget adott a gyümölcsös új fajtákkal való bővítésére, de a gazdák a sarancok, illetve magoncok oltása mellett úgy is gazdagították kertjeiket, hogy már ott lévő idősebb fákra oltottak más fajtát is, időben így jóval megelőzték a ma divatos ún. kombifákat.

Sóvári és Jonathán kombifa

Az oltásmódok közül leggyakrabban az ék vagy hasítékoltást, ritkábban az alvószemzést alkalmazták. Az oltásra nem mindenki vállalkozott, rendszerint „oltóembert” kértek meg. A legutóbbi időkben Deli Feri bácsi volt az, aki a leginkább értett az oltásokhoz, gyümölcsösében és belterületi kertjében ennek megfelelően több tucatnyi körte-, alma- és szilvafajtát gyűjtött össze.

Szilva oltásánál alanyként szívesen használták a veres szilvát, de elterjedt volt a fosóka (mirabolan) szilva is. Almát vadalmába, körtét vadkörtebe, cseresznyét vadcsereznyébe, meggyet a cigánymeggy sarjaiba, vagy vadcsereznyébe, kajsziarackot veres szilvába oltottak. Fajták alkalmazásában meghatározó volt, hogy a karsztvidék térségében nem voltak faiskolai lerakatok (bár az 1960-as években a bódvaszilasi ÁFÉSZ foglalkozott gyümölcsfacsemetek árusításával is). A nemesebb fajtákat „kinézték” egymás kertjében, de ritkábban az ország más tájairól is került vidékünkre oltóvessző. A 20. század első felében nagy szerepe lehetett a fajtakör bővülésében a környékbeli uradalmaknak, így például

a nádaskai Hadik birtoknak, a bódvarákói Keglevich gróf gyümölcsösének (HUDÁK 2001).

A fák koronájának alakítását és a száraz ágak nyesését tavasszal – a szőlő metszésével egy időben – több-kevesebb rendszerességgel végezték. Metszéshez régebben a kacort használták, majd szerepét teljesen átvette a metszőolló. A száraz gallyakat kitördelték, vagy kézfűrésszel kifűrészelték. Az alakító és tisztító-ritkítő metszémódokat a gazdák egy része ismerte és alkalmazta, de nem pontos rendszerességgel.

Évközben a gyümölcsösfák gondozásához kötődő munka alig akadt. Erős gyümölcsstermés esetén villás végű botokkal a terhes ágakat azonban igyekeztek alátámasztani, hogy megakadályozzák azok leszakadását (főleg szilvásokban terjedt el ez a megoldás).

Alátámasztott szilvafák

A kórokozók, kártevők elleni védekezés gyakorlatilag nem volt szokás, még a tavaszi lemosó permetezést sem használták.

A gyümölcsösök meghatározó évközi munkája volt az évi egyszeri vagy kétszeri kaszálás. A gyümölcsösökben kaszált széna növényfajokban gazdag, azt mindig szívesen fogyasztották az állatok, s így a gyümölcsfák alatti, szőlők végében elhelyezkedő gyepeknek jelentős gazdasági értéke volt. Néha többet ért az onnan származó széna, mint a termett gyümölcs.

Az üdebb, völgyalji gyümölcsösökben – ahol jól nőtt a „sarnyú” is – kétszeri kaszálásra nyílt lehetőség: május-júniusban és nyár végén, gyümölcsérés előtt. Szárazabb, sekélyebb talajon álló dombhíti és domboldali gyümölcsösöket csak egyszer kaszálták. A kaszálás egyrészt a gazdák állatai számára biztosította a szénát (a gyümölcs mellett a gyümölcsösök másik fontos terméke a széna volt),

másrészt folyamatosan biztosította a felverődő aljnövényzet, a cserjék, a nem kívánatos sarancok visszaszorítását, s nagymértékben könnyítette a földre hullott gyümölcs (szilva, alma, dió, stb.) összegyűjtését. A gazdák a gyümölcsösök kaszálását azokban az években is elvégezték, amikor a kedvezőtlen időjárás miatt esetleg nem termett gyümölcs.

A gyümölcsösök szüretelése, betakarítása nyár végétől indul, rázással vagy szedéssel. A fáról való rázást főként a szilváknál és a cefrének gyűjtött egyéb gyümölcsöknél alkalmazták, az érzékenyebb alma- és körteféléket – ha friss fogyasztásra, vagy aszaláshoz gyűjtötték – inkább kézzel, színelve szedték, s kosárba vagy ládába rakták. A gyümölcsök kézi szedéséhez ághúzó horog és kosár kellett elsősorban, de mivel a vadalanynba oltott fák tekintélyes méretűek, s a kaszálás miatt viszonylag magasan alakították ki a koronájukat, a termés begyűjtésekor sokszor létrát is kellett használni. Előfordult továbbá az almaszedő használata is (nagyon szép régi almaszedője van Jósvafőn például Obbágy János bácsinak).

A gyümölcszedéshez használt kosár a karsztvidéken többféle méretben, de egyező formában készült, hátikosárhoz hasonló, hátoldalán a felső perem fölött kávács füllel ellátott, gyümölcszedésre is használt háncskosár volt. Ennek egyik változata a félvékás kosár, amit körte és almaszedésnél használtak. Legnagyobb a vékás kosár volt, amit a karsztvidéken lóháti kosárnak neveztek. Ebbe körülbelül 30 liter gyümölcs fért. Ma a leggyakoribb eszköz a vödör (műanyag, vagy pléh) és a kosár, a hullott gyümölcsöt pedig műanyagzsákokba gyűjtik. A diót szeptember végén, vagy októberben verik, attól függően, hogy reped a burka. Zsákokba szedik.

Gyümölcsfajták

Jósvafő község belterületén és határában – csakúgy mint szinte valamennyi karsztvidéken fekvő településen – meglehetősen magas az előforduló gyümölcsfajták száma. A jelenleg megtalálható fajták zöme régi fajta, vagyis a különböző nemesített fajták szélesebb körű forgalmazása előtt a területre került, több évtizede, esetenként néhány évszázada termesztett / kisselektált fajta.

A jósvafői gyümölcsösök különösen alma-, körte- és szilvafajtákban gazdagok, de kevés számú fajtával cseresznyét, meggyet és diót is találunk. A gyümölcsösökben előfordul továbbá a birs, kajszli, házi berkenye (*uszkurusz*, vagy *uckuruc*; a Szőlő-hegyen hatalmas, 20 m magasságot és 60 cm fölötti mellmagassági átmérőt elérő idős példánya is ismert) is, bár ezeknél a gyümölcsfajtoknál szakirodalomban leírt fajták nem azonosíthatók be, illetve e fajok tekintetében a helyiek is csak legfeljebb 1-2 változatot különítenek el.

Az „uszkurusz” meglehetősen ritka gyümölcsféle

A felsoroltakon túl a művelt gyümölcsösökben a vadon termő gyümölcsök közül rendszeresen előfordul még a mogyoró, a húsos som és a vadkörte, mely gyümölcsfákat a gazdák az eredeti, irtás előtti növényzet maradványaként hagytak vissza, vagy ültettek be.

A rendkívül széles fajtakörrel az elmúlt évek kutatásai és terepbejárásai, valamint a helyi lakosoktól gyűjtött adatok alapján, elsősorban G. TÓTH–GEISZLER (2001) leírásait felhasználva – itt most csak a régebbi, de ma is természetben levő alma-, körte- és szilvafajtákra fordítva a figyelmet – a következőkben adunk rövid ízelítőt.

Almák

Sóvári alma – A karsztvidék legfontosabb, leggyakoribb almafajtája, Eredete bizonytalan, de vélhetően az erdélyi Sóvidékről (Sóvárról) terjedt el a Kárpát-medencében. Fája egészséges, viszonylag gyorsan növő. Termése közepes méretű, bordázott, világos sárga alapon sűrűn-pirosan csíkozott. Héja vastag, viaszos, húsa fehér, kellemesen savanykás. A külterületi gyümölcsösökben és a község telekvégi gyümölcsöskertjeiben egyaránt megtalálható. Az erdők közé ékelődött egykori kaszálók szórvány-gyümölcsöseinek szinte kizárólagos fajtája.

Nyári fontos alma – Biztos származása nem ismert, a szakirodalom leginkább hazai, vagy francia fajtaként említi. Gyümölcse kifejezetten nagy, augusztusban érő, gyengén savas illatú, érskor fehéres-sárga színű. Eltarthatósága gyenge, viszont kiváló rétes- és főzőalma.

Nyári csíkos fűszeres – Közepes gyümölcsű, sárgás alapon kárminpiros, felszakadozó csíkokkal tarkított héjú fajta. Kellemesen savanykás-fűszeres ízű és fűszeres illatú. Augusztusban érkező, friss fogyasztásra kiváló gyümölcs. Szép fái vannak többfelé, például Vostyár János bácsi szőlő-hegyi pincéje mellett.

Batul – Valószínűleg a Maros folyó mentén keletkezett fajta. Közepes méretű gyümölcse szabályosan lapított gömb alakú, színe éretten zöldessárga-

szalmasárga. Zamatos, roppanú húsú, bőlevű, étkezési célra elsőrendű gyümölcs.

„*Tehenalma*” – Hivatalos fajtanevét nem sikerült felderíteni, a kifejezetten nagy méretű, éréskor sárgás színű gyümölcsöt hozó fajta azonban – kiöregedő fákkal – a Szőlő-hegy néhány pontján még megtalálható.

Asztraháni piros – Több száz éve ismert orosz fajta, valahonnan a Volga vidékéről. Középnagy méretű gyümölcse hamvas-liláspiros. Íze üdítő, illata kellemes. Ritka fajta, csak egyetlen fája ismert a Szőlő-hegyről, Maurnyi István gyümölcsöséből.

Az asztraháni piros gyümölcse

Simonffy piros – Régi magyar fajta, nevét az egykor Debrecenben élt Simonffy családról kapta. Gyümölcse közepes-kicsi, lapított gömb alakú, zöldessárga alapon sötétbordón színezett, gyengén édes-savas, sajátos zamattal. Későn, október-novemberben érő, eltűnően levő fajta, a Szőlő-hegyen mindössze egyetlen fája került elő a már benőtt-becserjésedett János-völgy menti részéről.

Törökbálint – Német eredetű, hazánkban régóta termesztett fajta, fája terebélyes koronájú, rendkívül erős növéssű. Gyümölcse kifejezetten nagy, lapított gömb alakú, kemény, roppanó, kellemesen borízű, bőlevű. Friss fogyasztásra kiválóan alkalmas, értékes gyümölcs, többfelé terem ma is.

Téli aranyparmen – Angliából származó, hazánkban a 19. század közepétől ismert fajta. Késő ősszel, november-december tájékán érik. Középnagy, kissé hosszúkás gyümölcse éréskor is kemény, de bőlevű, kellemesen savas-fűszeres ízű. A régi fajták közül a téli aranyparmen gyümölcse az egyik legkiválóbb, legzamatosabb ízű!

Húsvéti rozmarin – Ősi hazai fajta, mely valahol a Nagyalföld térségében keletkezhetett. Gyümölcse közepes-nagy méretű, kúpos vagy hosszúkás-tojásdad alakú, színe zöldes, éretten a napos oldalon gyengén pirosas árnyalatú. Húsa fehéres, savanykás-édes, kellemesen fűszeres ízű. Héja erősen zsíros-viaszos tapintású. Későn, november tájékán érő fajta, s késő tavaszig (akár Húsvétig) is eltartható. Mindössze néhány fája ismert a Szőlő-hegyről.

Jonathán – Közismert, Amerikából származó fajta, mely vélhetően a 20. század első felében került a karsztvidékre. A Szőlő-hegyen és a faluban is megtalálható, az Almás-tetőn nagyobb csoportjai is teremnek.

További leírt fajták Jósvafő belterületéről és határából: *Páris alma*, *Bőralma*, *Kassai kormos*, *Lánycsöcsű*, *Baumann renet*, *Parker pepin*, *Sárga szépvirágú* (további kutatásokkal ezen túl valószínűleg 1-2 tucat fajta még fellelhető lenne).

Körték

„*Nemes vackor*” – Tulajdonképpen nem leírt fajták tartoznak ide, hanem a vadkörtehez hasonló küllemű, de nagyobb, méretesebb, élvezhető gyümölcsöt termő fák. A gyümölcsösökbe szelektálás, illetve oltás útján kerültek, s ma is sokféle megtalálhatók.

Arabitka – Nem bizonyítottan, de valószínűleg magyar eredetű fajtakör, több típussal. Rendszeresen és bőven terem, gyümölcse kicsi, kerekded, éréskor aransárgás-barnás. Júliusban termő, bőlevű, könnyen szottyosodó, kellemesen édeskés ízű fajta. Régóta termesztett, a piacokon ma is lehet kapni. Jósvafőn mindössze néhány fája ismert.

Papkörte – Francia eredetű fajta, mely hazánkban az 1800-as évek első felében kezdett elterjedni, előbb még Kossuth-körte néven. Gyümölcse nagy méretű, hosszúkás-hasas körte alakú, héja éretten zöldessárgás, a gyümölcsön hosszanti irányban végigfutó rozsdásbarna sávval. Késő ősszel, október-novemberben terem, igazi téli körte. Húsa éretten is viszonylag kemény, a magház körül kövecses-szemcsés. Az Almás-tető gyümölcsösének egyik jellemző, gyakori körtefajtája.

Vilmoskörte – Angliából származó, igen elterjedt körtefajta. Augusztus közepétől szeptember közepéig érő gyümölcse középnagy, szabályos körte alakú, elkeskenyedő nyakkal. Húsa bőlevű, olvadó, csak gyengén kövecses, kellemes zamatú. A Szőlő-hegyen néhány helyen találhatunk rá.

„*Lapos körte*” – A fajtakutatásban résztvevők által elnevezett változat, fajtaként nem sikerült beazonosítani. Közepes-kicsi termése erősen lapított, formájában inkább az almára emlékeztet. A gyümölcs éretten vöröses színű, bőlevű, gyengén kövecses, ízletes. Egyetlen ismert fája a Tölgyes-bérc felső szakaszán áll.

Szilvák

Besztercei szilva – Jósvafőn *betrenci* néven ismert fajta, pontosabban fajtakör. A leggyakoribb, legerjedtebb szilvafajták tartoznak ide, melyek a község belterületén és a külterületi gyümölcsösökben egyaránt tömegesek. Maga a besztercei szilva hazai eredetű, a Kárpát-medence északi térségéből terjedt el

mindenhol Közép- és Dél-Európában. Gyümölcse közepes méretű, oldalról kevésbé vagy erősebben lapított, hamvaskék. Húsa rendkívül zamatos, éretten aranyárga, magvaváló, így aszalásra kiválóan alkalmas. Rendszeresen és bőven terem. A fajtakörből az „alaptípus” mellett előfordul a szintén hamvaskék gyümölcsű *korai és muskotályos besztercei szilva*, valamint a *sivákló* is.

Szilvafélék a jósvafői gyümölcsösökből

Fehér besztercei –Az egész országban ismert, régi fajta, Jósvafő gyümölcsöseiben is sokfelé előfordul. Magvaváló fehér (éretten hamvassárga) szilva, mérete és alakja a kék besztercei fajtákhoz hasonló. Korán termőre fordul és általában bőven terem.

Bódi szilva – Az Északi-középhegység más részein (pl. Heves, Nógrád) Boldogasszony szilvaként ismert fajta, Jósvafőn *bógyi szilva* néven emlegetik. Viszonylag gyakori. Korán virágzik, s általában jól terem. Gyümölcse közepes, magvaváló, húsa a besztercei szilvákénál valamelyest puhább, éretten zöldessárga.

Duránci vagy Durkó szilva– Gyümölcse közepes-nagy, hamvaskék. Húsa nem magvaváló, így a múltban elsősorban lekvár- és pálinkafőzésre hasznosították. A Szőlő-hegyen kifejezetten gyakori.

Kökényszilva – Jósvafőn *markulya* néven ismert, hamvaskék, apró gyümölcsű szilvafajta. Nem gyakori, jóformán csak a Szőlő-hegy néhány gyümölcsösében (pl. Berecz János bácsi pincéje alatt, a Cseresznyés-kút-völgyben) találjuk meg.

Veres szilva – Ismeretlen eredetű, de hazánkban elterjedt fajta, illetve fajtakör. Augusztus végén terem, gyümölcse rendszerint nagy, kissé megnyúlt, éretten liláspiros, gyengén hamvas. Íze édeskésen savas, gyenge zamattal. A Szőlő-hegyen és a belterületi kertekben is sok helyütt megtalálható kevésbé értékes fajta, gyümölcsét elsősorban pálinkafőzésre használják.

Althann-ringló – Csehországi eredetű fajta, Althann gróf kertésze szelektálta és kezdte termesztetni. Gyümölcse nagy, lédús, hamvas kékes-liláspiros héjú. Zamatos, kiváló asztali gyümölcs, de lekvár- és pálinkafőzéshez is felhasználható. Néhány fája a belterületi gyümölcsösökben bújik meg.

Zöld ringló – Gyümölcse az Althann-ringlóénál valamelyest kisebb, gömbölyded, éretten zöldessárga, szintén bőlevű. Ritka, értékes fajta, az Almás-tetőn és a Szőlő-hegyen fordul elő.

A gyümölcsök hasznosítása

A szilvát jórészt pálinkának (minden fajtáját) és lekvárnak (főként a Beszterceit, és a Durkót) szedik. A Fehér szilvából „*olyan finom sárga lekvár főtt, mintha barackból lett volna*”. A lekvárt üstben főzik, s gyakran korán reggeltől sötétedésig is eltart ez a munka. A masszát nagy fakanalakkal, vagy kavarával kavarják, hogy le ne égjen. A lekvárkavaró lapátokat a kerékgyártók készítették. Régebben aszalványnak is sok szilvát használtak fel. Aszaláshoz két fajta volt a legelterjedtebb: a Korai magvaváló és a Késői besztercei. Aszaló a Szőlő-hegyen és az Almás-tetőn több helyütt is működött. A kemencés házakban a kenyérsütés után tették be az aszalni való gyümölcsöt. Mára az aszalóknak nyomát sem lelni, kemence is csak elvétve akad, de az aszalás hagyománya tovább él: néhányan a sparhelton és annak sütőjében fonnyasztják a szilvát. Befőttnek szívesen teszik el a ringlókat és a Besztercei fajtát.

Az almák javát (a szépeket, egészségesekeket) elteszik télire, a maradékot bevágják cefrének, vagy régebben az állatokkal etették fel, csakúgy, mint a hullott gyümölcsöt. Nagyon sokáig eltartották például a Húsvéti rozsmaringot, de az almák zöme csak az új év elejéig állt el igazán. Csak egy adatközlő utalt konkrét fajtára, amelyet aszaltak (a hullott Párisédes almát). Télen szívesen sütötték az almát a sparhelt vagy a kályha tetején (HUDÁK 2001).

A körtéket ugyancsak főként friss fogyasztásra szánták, bár a körtét szívesen aszalták is. Tiszta körtepálinkát csak nagyon jó terméshozamú években tudtak főzetni, s azt nagy becsben is tartották. Készítettek befőttet is, erre inkább a nem teljesen érett nyári körtéket használták.

A cseresznyét frissen fogyasztották, s valamennyi befőttet is eltettek télire. A meggyet befőttként, illetve frissen fogyasztották, csak újabban készítenek belőle szörpöt is. A birsalmákat régen szép sorba rendezték a szekrény tetején, s finom illata betöltötte az egész helyiséget. Kompótot és birsalmasajtot is készítenek belőle.

A friss gyümölcsöt a pincében, vagy a kamrában tárolják, főleg ládába rendezve. Arra is van példa, hogy a kamrában vagy a pincében rácsos tárolót készítenek, s a rácsokra egy sorban terítik a gyümölcsöt. Régebben fűz vagy más vékony vesszőből készített fonatokat tettek le a padlás földjére, erre terítették a gyümölcsöt, főként az almát. A fagyokig nem fedték semmivel, a hidegebb idő beálltával pedig vékony szénaréteggel takarták. A kamrában elhelyezett hombárokban lévő gabonába szívesen rakták a körtéket. Így tovább elálltak, mint a ládáknak, kosaraknak, s nagyon zamatossá is értek.

A cefrének szánt gyümölcsöt, ha valaki jó pálinkát akar készíteni, válogatni szokta. A cefrét fa (ma már ritka), műanyag vagy lemezfordóban tárolják. A

század elején a jósvafői kapahámor közelében üzemelt egy szeszfőzde, melynek hűtővízigényét a bő hozamú Tohonya forrásból biztosították (SZABLYÁR 1996). Később Ráki Jánosék portáján működött szeszfőzde, majd az 1960-as évek elején ez lekerült Szinpetribe, s azóta a jósvafőiek leginkább oda járnak pálinkát párolni.

A háborúk előtt fontos jövedelemszerzési lehetőség volt a megtermett gyümölcsök és aszalványok értékesítése. A karsztvidék falvaiból a gazdák a hátaskosarat korcosba kötve saját hátukon vitték a gyümölcsöt a felvidékre, illetve Rudabánya és Szendrő piacára, esetleg „faluztak” is vele, azaz házaló módon árulták (PALÁDI KOVÁCS 1999). A határok módosítása miatt az északi piacok megszűntek, a nagyobb távolságok és a rossz közlekedés miatt dél felé sokaknak nem volt módja újabb értékesítési lehetőségeket keresni, s ez a tevékenység lassan elsorvadt. A felesleges mennyiség egy részét néha sikerült a faluban, a szomszédoknak eladni, de jó években mindenkinek sok termett, s a fajok is szinte minden kertben azonosak voltak. Egyedül a dióbél az, melyet még ma is biztonsággal értékesítenek az itt lakók, s piacra sem kell menni vele.

A gyümölcs szerepe a táplálkozásban

A kutatások során készült felmérések és interjúk alapján azt mondhatjuk, hogy az itt élő emberek táplálkozásában nem játszott meghatározó szerepet a gyümölcs és a szőlő, de valamilyen formában mindig fellelhető volt. Talán ez a magyarázata annak is, hogy kifejezetten tájjellegű gyümölcsös ételreceptre nem akadunk.

A gyümölcsöt döntően csemegeként, nyersen, vagy aszalva fogyasztották. Aszalt gyümölcsöt eszegettek régen a fonókban is, nyálító (nyálképző) gyanánt, s ezt csemegézték a gyermekek csokoládé helyett. A befőtteket húsos, vagy tojásos ételek mellé tálalták, vagy süteményekben hasznosították. Lakodalmakban ugyancsak húсок mellé adták a főtt aszaltszilvát. A szörpkészítés sem volt régebben hagyomány. Elterjedését ugyanúgy, mint a befőttkészítés esetében, a cukor hozzáférhetővé válása segítette elő. Az idősebbek még ma is szívesen fogyasztják a friss gyümölcsöt egy szelet kenyérral, akár fő étkezés helyett is.

A gyümölcsből készült leveseket habarással készítették, s ezekhez a levesekhez előszeretettel alkalmazták a savanykás gyümölcsöket (köszméte, meggy, esetleg alma, vagy birsalma). Köszmétéből, almából, meggyből, vagy birsalmából mártást (szószot) is készítettek, a főtt húсок mellé.

Sokkal inkább színes a gyümölcsös sütemények, tésztafélék választéka. Azon kívül, hogy szilvás, vagy meggyes gombócot készítettek, sütöttek omlós és kőttes tésztákat meggyel, almával, szilvával, sárgabarackkal is. Ugyancsak sok süteményhez használták a diót, akár fő töltelkként, akár a gyümölcsök alá, vagy éppen rájuk szórva, kiegészítve azok ízét és harmóniáját. A különböző lekvárokat szintén szívesen alkalmazták és még ma is alkalmazzák a tésztafélék

és sütemények készítésekor. A szilvalekvárt pl. kemencében sült lángosra, vagy krumplilángosra kenve nagyon sok családnál fogyasztják napjainkban is, de régebben a zsámiskához (kukoricakása) is kínálták.

A birsalmát régebben frissen habart babba is belevágták (savanyítóul), de a savanyúkáposzta készítésekor a káposzta közé ma is szeletelik. A szőlőhegyeken lévő néhány uszkuruszfa, uckurucfa (házi berkenye) termését, miután „megszotyósodott”, szívesen eszegették a gyerekek.

Az ünnepi eseményekhez kötődő szokásokban nincs kiemelt helye a gyümölcsnek, kivéve talán a karácsonyi almát és a fára aggatott diót.

Ami viszont jellemző, s valószínűleg nem változott az idők során, hogy a gyümölcsökből főzött pálinkákat – változó minőséggel – szinte minden háznál meg lehet találni.

Irodalom

anonymus (1939): Vármegyei szociográfiák VII. Abauj-Torna vármegye. - Budapest.

DÉNES GY. (1999): Jósvafő 600 éve már jelentős település volt. - Jósvafői Hírmondó 7: 10-11.

FÉNYES E. (1851) Magyarország Geographiai szótára. – Nyomatott Pesten, Kozma Vazulnál; Reprint: 1984, Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, Szeged.

G. TÓTH M. – GEISZLER J. (2001): Gyümölcsfajta-kutatás az Aggteleki Nemzeti park területén I. – Kutatási jelentés, ANPI, Jósvafő, pp. 66 + fotók + térképek

GYULAI É. (1999): A Bódva folyó tájai és helységei az országismereti és utazási irodalomban (18-19. század). In: BODNÁR M. – RÉMIÁS T. (szerk.): Tanulmányok a Bódva völgye múltjából. – Gömöri Múzeum, Putnok, pp. 235-288.

HUDÁK K. (2001): A XX. Század szőlő- és gyümölcs kultúrájának történeti vizsgálata az Aggteleki Nemzeti Park területén. – Kutatási jelentés, ANPI, Jósvafő, pp. 46.

JEKKELFALUSY J. (szerk.) (1897): A Magyar korona országainak mezőgazdasági statisztikája I. - Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal, Budapest.

NAGY D. (2003): Táj történeti kutatások a Gömör-Tornai-karszton I. – A történelmi táj rekonstrukciója az ANP környezetében az I-III. Katonai Felmérések alapján. – ANP-füzetek 2: 107-143.

PALÁDI KOVÁCS A. (1999): Népi gazdálkodás a Bódva völgyében. In: BODNÁR M. – RÉMIÁS T. (szerk.): Tanulmányok a Bódva völgye múltjából. – Gömöri Múzeum, Putnok, pp. 527-566.

RAPAICS R. (1932): A magyarság virágai. – Királyi Magyar Természettudományi Társulat, Budapest, 423 + VIII tábl.

- RÉMIÁS T. (2000): Jósvafő a 18. századi összeírások tükrében. – Jósvafői Helytörténeti Füzetek 12: 1-10.
- SCHUSTER, S. (1999): Die Gesichte der Landnutzung von Jósvafő. – Diplomarbeit, Universität / Gesamthochschule Kassel, Kassel, pp. 78.
- SCHUSTER, S. – SZMORAD F. (2000): A táj és a tájhasználat története. In: SZABLYÁR P.- SZMORAD F. (szerk.): Jósvafő – település a források és barlangok völgyében. – Jósvafő község önkormányzata, Jósvafő, p. 75-85.
- SZABLYÁR P. (1996): A karsztforrások szerepe a jósvafői ipar kialakulásában. – Jósvafői Helytörténeti Füzetek 4: 1-9.
- SZABLYÁR P. (2000): A település története. In: SZABLYÁR P.- SZMORAD F. (szerk.): Jósvafő – település a források és barlangok völgyében. – Jósvafő község önkormányzata, Jósvafő, p. 49-52.

Szőlőhegy a múlt század harmincas éveiben

Szüleimről

- Nadanicsekné, Gereguly Piroska –

„A szeretet mindig a közelünkben van.”
(B. Shield)

Nagyon egyszerű, ugyanakkor mégis nehéz feladatnak tűnt, amikor Szablyár Péter, e füzet szerkesztője azt kérte tőlem, írjak a szüleimről, „mint a Jósvafői Helytörténeti Füzetek egyik legbővebben buzgó forrásairól.” Igaz, közel egy évtizede a kb. 20 rövidebb-hosszabb gondolatsort szüleim segítségével írtam, valamennyi a „buzgó forrásból” eredt.

Szüleim a múlt század első harmadában születtek Jósvafőn. Mindketten sokgyermekes nagy családban nőttek fel. Anyai nagyapámnak és családjának a mezőgazdasági munka adott kenyeret, apai nagyapám, dédapám kőműves volt. Édesanyám apja műkedvelőként több hangszeren játszott, a nehéz fizikai munka közben sokat dalolgatott, tagja volt a jósvafői énekkarnak is. Bár mindkét szülőm jól tanult, az akkori körülmények között továbbtanulásuk fel sem merült. Édesapám kitanulta a kőműves szakmát, de ezen kívül még sok más szakterület is érdekelte. Húsz éves korukig éltek a falusi fiatalok nem könnyű, de – életkorukból adódó – szép életét. A további fiatalságukat, a családalapítás lehetőségét ezután hat évre ellopta tőlük a II. világháború.

1945 nyarán kötöttek házasságot, amikor a „bolton még ajtó sem volt.” Édesapám keresetéből élve, „árendás házban” (albérletben) kezdve, gyerekeket nevelve, szakaszosan építgetve sok-sok munkával telt el az első 10-15 év. Nem volt akkor még GYES, GYED, építkezési kölcsön, de a legszükségesebbeket mindig előteremtették a család számára; békességben, szeretetben neveltek testvéremmel együtt.

Most, magam is a 60. évemhez közeledve látom már, milyen igaza van Ancsel Éva írónőnek, amikor ezt írja leányának:

„Annál teljesebb az ember, minél hiánytalanabban szétosztja magát szüntelen.”
Az én szüleim is ilyen „szétosztók” immár 85 éve.

A '60-as években – noha nem volt még a faluban általános szokás – mindkettőnkét gimnáziumba írtak. A tanulás lehetősége mellett a legszebb örökséget kaptuk otthonról, mert „Az aki szorgalomra szoktatja gyermekeit, jobban gondoskodik róla, mintha vagyont adna a kezükbe.” (Richard Whately). Ezt a fáradhatatlanságot, szorgalmat láttuk otthon egész életünkben, ehhez szoktunk hozzá. Szerencsére az unokák (remélem a dédunoka is) is génjeikben hordják tovább ezt az örökséget, hiszen mindhárman 2-2 egyetemi diplomával, nyelvvizsgával rendelkeznek, de nem ijednek meg a kétkezi munkától sem.

Mindez nagy örömet okoz szüleimnek, valamennyiőnknek. Az eddig leírtakat így még sem szóban, sem írásban sohasem összegeztem, összegeztük. De azt hiszem a lényeg nem csupán ebben rejlik.

Most, 84, 85 évesen is megszépülnek, kivirulnak, minden bajukból kigyógyulnak, ha várják haza egyre jobban szaporodó családtagjaikat. Mi pedig igyekszünk a „biztos pont” felé, mert ők együtt a megértés, a simogatás, a gondviselés. Már régen megtanultuk tőlük, hogy:

„...ha meglátod az életben a szépet,
s a jó tréfát vidáman elérted,...
Nem számít akkor, hogy elmúltak az évek,
Mert szívedbe csendül meg az ének.
S míg onnan ki nem fogy a dal:
Fiatal maradsz – lélekben –
Bizony fiatal.”

Ha összegyűlik a család, mi sem természetesebb, hogy ebéd után estig, az indulásig dalolgatunk. Ilyenkor, de máskor is gyakran bekopognak szüleimhez a szomszédok, jó barátok. Csak megnézik őket, jó tanácsot, apró segítséget adnak-kapnak. Hiszem „Ha szeretjük a világot és a benne élő embereket, akkor a szeretet visszatér hozzánk.” (B.J. Eadie).

Édesanyám számon tartja a nagy család minden tagjának kedvenc ételét, kivel mi van, mire vigyázzon. Édesapám „ezermester” keze nyomán annak eredményében gyönyörködhetünk Balassagyarmattól Debrecenig. Mint a volt hagyományőrző énekkar oszlopos tagjai örömmel emlegetik a külföldi és belföldi fellépéseket, sokszor visszaemlékeznek a fiatalon elhunyt énekkari társaikra, hiányolják az énekkar közösségteremtő erejét, szerepét. Éveken keresztül örömmel jöttek mind a ketten a Parókián táborozó tiszaujvárosi gyerekeknek jósvafői népdalokat tanítani.

Mindnyájan nagyon büszkék vagyunk, hogy Édesapánk Jósvafő díszpolgára. Benne van ebben a családját összetartó erő, szeretet, szorgalom; közösségi munka, ezermesterség, és mint a biztos, nyugodt családi háttér – édesanyám. Benne van az, hogy otthon mindnyájan feltöltődnek szeretettel, amely később a kinti rohanó világban is biztos iránytű.

Ha borúsabb is az ég felettünk, csak rájuk kell nézni, és a szemükből kiolvashatjuk:

„...hogy élünk ám, és van remény,-
van idő, csípjük csak fülön.” (József Attila)

A végén talán illenék írnom a „buzgó forrás” módszereiről is. Amikor leültünk és leülünk, kérem őket, hogy válaszoljanak az előre összegyűjtött kérdéseimre. Először mindig szabadkoznak: nem emlékeznek már ők, nem fontos ez, miért kell a régi időkről beszélni. De ha belefelejtkezünk a beszélgetésbe, repülnek az órák, gyorsan eltelik egy fél nap., addig mondják, magyarázzák, rajzolják, amíg meg nem értem, milyen volt a rékli, aszaló, háztető szerkezete 60-80 évvel ezelőtt.

Közben visszakalandoznak ifjúságuk szép emlékei közé, megfényesül a múlt, megfiatalodnak. Észre sem vesszük, hogy a témával kapcsolatban előkerül egy odavaló régi dal, közmondás, szólás.

Noha a megnövekedett család tagjai közt nagy a földrajzi távolság, telefonon a napi kapcsolat folyamatos. Így naprakészen számon tartják a dédunoka óvodai huncutságait, a nászasszonyom névnapját, várják az újabb dédunokákat. Óvatosan, de tervezgetnek, számolják a napokat, mikor megyünk haza, hozzájuk. Mi pedig - a lehetőségekhez mérten – igyekszünk, hiszen:

„jöhetnek korszakok,
fordulhat a világ,
nincs több a szeretetnél.” (N. Horváth Péter)

Gereguly Piroska elkezdte összegyűjteni a szülei által énekelt dalokat, ezek magnófelvételeit is elkészítve. Most az első 60 dal címét adjuk közre, annak reményében, hogy ez a gyűjtő munka folytatódik és egyszer egy CD-n is összegyűjthetők lesznek mindenki örömére.

1. Holdvilágos, csillagos az éjszaka
2. Repülj madár, repülj a hegyeken keresztül
3. Írtam én a galambomnak 8 oldalas szerelmes levelet
4. Hervad az a rózsa, amit nem locsolnak
5. Három betyár a csárdában
6. Az ökröm a Csákó meg a Virág
7. Jaj, de bajos a szerelmet titkolni
8. A miskolci kaszárnya
9. Ha kimegyek a kis kertbe, felnézek az égre
10. Őszi szellő fújja a falevelet
11. Nincs szebb sej a gerle madárnál
12. Jósvafőnek hegyes-völgyes határa
13. Szánt az ökör..
14. Esik az eső, fúj a hideg szél
15. Házunk előtt, házunk előtt folyik el a kanális
16. Vettem ibolyát, várom a kikelést
17. Juhász legény a határban furulyás
18. Felsütött a nap a báró házára

- 19.Juhász legény, de fehér a te kezed
- 20.Nagy erdei fák közt elmerengve járok
- 21.Hej suba, suba, göndör szőrű suba
- 22.Szánom-bánom, hogy megházasodtam
- 23.Felneveltek engem, mint szegény árvát
- 24.Zöld búzában, zöld búzában
- 25.Halál már szállott a ház falára
- 26.Diófából van az, diófából van az édesanyám kapuja
- 27.A mi házunk előtt áll egy magas nyárfa
- 28.Erdő szélén rigó fütyöl, keresi a párját
- 29.Kiskertemben szőlőtőke, vinyege
- 30.Azt beszélik a faluban, hogy te bús vagy, hallgatag
- 31.Nagy udvara van a Holdnak
- 32.Hej, kidült a fal mandulástól, ágastul
- 33.Kék pántlika a harisnyám kötője
- 34.Kerek az én szoknyám alja, suhajda
- 35.Nyírfából van, nyárfából van a babám nyoszolyája
- 36.Fekete felhőből esik az eső
- 37.Epret szedtem az erdőben, széjjel tépte a szoknyám
- 38.Örmester úr fekete subája
- 39.Szombaton este nem jó citerázni
- 40.Lekaszálták már a rétet
- 41.A bíró úr búzája de szép tábla
- 42.Jósvafői, jósvafői bíró kapujában
- 43.Krumpliból főzik az édes pálinkát
- 44.Most, most, most, gyere ide most
- 45.Füred alatt a Balaton zavaros
- 46.Az én kicsi galambomnak szeplős az orcája
- 47.Nincsen csillag, mind lehullott a virágos rétre
- 48.Két ujj van, két ujj van a ködmönnek
- 49.Szalmából van a mi házunk teteje
- 50.Kéményseprő járt a mi kis falunkba'
- 51.Ledülött, ledülött a szénaboglya teteje
- 52.Nincsen nékem egyebem egy tanyánál
- 53.Erdő szélén de magos, erdő szélén de magos a juharfa
- 54.Két babonás szép szemednek
- 55.Mindenen keresztül jöttem én tehozzád
- 56.Sej, haj, mi dolog az, hogy a Tisza befagyott
- 57.A szeretőm anyja nekem azt mondta
- 58.Kint lakom én Kisperjésen a pusztai tanyában
- 59.Állok, állok a templom sarkon egyedül
- 60.Kint a pusztán van egy kopár legelő.

Dely János nótáiból

Az alábbi dalszövegek Dely János hagyatékából kerültek elő. Egy részüket a JHF 17. füzetében már közre adtuk (2002. december 23-24. oldal). Hogy milyen dallamra énekelte őket? Ezt már sohasem fogjuk megtudni. Az aláírásokból és a dátumokból arra következtethetünk, hogy sorkatonai szolgálata alatt íródtak. Ez az időszak meghatározó élménye volt életének, szívesen mesélt róla. Íme néhány újabb dalszöveg:

Azt mondják hogy virág nyílik odakünn a réten,
Azt mondják hogy nem szeretsz már, elfeledtél régen.
Azt mondják hogy sárba dobtad azt a rózsaszálát,
Amit egyszer alkonyatkor ott feledtem nálad.

Nem átkozlak, ne félj tőlem, rád csak áldást kérek,
Azért sírtál olyan nagyon, hogy nem szeretnek téged.
Nem átkozlak, ne félj tőlem, rád csak áldást kérek,
Az a legény imádkozzon, hogy vissza sose térjek.

Nem téged siratlak én, ha kicsordul szememből a könnycsepp,
A ragyogó két szemedet nem bírom elfelejteni néked.
Az ajkadat sem felejttem, bármerre jársz mindig csak azt látom,
Este mikor lepihenek a szememre nem jön csendes álom.

Ha te engem úgy szeretnél, mint ahogy én téged,
Kacagó jó kedved sosem volna néked.
Fejed lehajtanád csüggedten és árván,

Mindig, mindig sírnál értem, imádkoznál, ha az enyém volnál.

Az én bánatom már nagyon csendes bánat,
Rég nem láttak sírni, mikor muzsikálnak.
Vágyaim már régen megpihenni tértek,
Megtanultam hogy' kell elfeledni téged.

Csak ne járnál vissza álmaimba éjjel,
Csak ősz sose lenn, dértől ezüst színű hulló falevéllal.
Tavasz hozott Téged, az ősz vitt el messze,
Búcsú kézfogásra jöttél el egy este.
Az arcomra hulló könnyes szemmel néztem,
Mintha nem is fájna, olyan könnyen mész el.
Én meg itt maradtam, csak a szívem ment el,
megkeresni Téged, fúvó szellők szárnyán szálló levelekkel.

Elmegyek, hogy boldog lehess, más karjában kacagj, nevess.
Azt kívánom Néked, az életed vidám legyen,
Ne törődj, hogy mi lesz velem.
Nem halok meg érted, elaltatom bús szívemet,
Tagadja, hogy téged szeret.
Álmodjam sok szépet, virágoskert közepébe',
Piros rózsza nyílik Néked, Újra tavasz ébred.

Bementem a patikába szombat este kiöltözve csinosan,
Megkértem a patikár'ust fesse ki a két orcámat pirosra.
Olyan mindent kence-ficét keverjen, hogy aki rám néz lélegzeni se merjen.
Minden legényt egyenest a harmadnapos forró hideg kileljen,

Bementem a patikába azon módon másnap este vasárnap,
Megmondtam a patikusnak tartsa meg a kence-ficét magának.
Mert valami hiba van a receptbe', talán bizony visszafelé keverte.
Engem lel a forró hideg, ha egy kislány bele néz a szemembe.

Sárbogárd, 1964. XII. 25.
Dely János

Jósvafő nevezetes szülöttei

Kis Bálint

Kis Dániel jósvafői tanító fiáról korábban már megemlékeztünk abból az alkalomból, hogy Gyomaendrődön a 2. számú általános iskola felvette a nevét. Most Ligárt Mihály gyomai ev. ref. tanító „Kiss Bálint – a gyomai ev. ref. nyugalomba vonult tanító jubileuma alkalmából” – Gyoma, Kner Izidor Könyvnyomdája 1895 – (1287.) c. kis könyvéből idézzük fel életét. A kis kötetet Kovácsné Nagy Katalin gyomaendrödi pedagógus, a Kis Bálintot újra felfedező mozgalom egyik meghatározó személyisége bocsátotta rendelkezésünkre.

„Kiss Bálint született 1828. január hó 17-én, Jolsvafőn, Abauj-Torna megyében. Elemi iskoláit édes atyja, néhai Kiss Dániel jósvafői tanító vezetése alatt elvégezvén, 1837-ben a miskolczi ref. gymnáziumba lépett, hol 4 évig volt. Atyja 1838-ban meghalt, mely időtől neveltetése kizárólag szegény özvegy édesanyját, néhai Dely Máriát terhelte. 1841-ben már Losoncra ment, hol édes atyjának volt tanuló társa, Steller János gymnáziumi tanár pártfogása folytán évenként 30 váltó forint jutalomban részersült 6 éven át.

Losoncra, hogy magát a legszükségesebb ruhaneműekkel ellássa, Heténybe, majd Alsó-Némedibe ment ki egy-egy évre tanítónak 30 és 60 váltó forint évi fizetés mellett. Losoncra 6 évet eltöltve, Debreczenbe ment 1847-ben, hol kevés segély és legácziós bevételeiből tartotta fenn magát.

Az 1848-49-iki események őt is elszólították az iskola falai közül, mint honvéd önkéntes most karddal kezében szolgálta forrón szeretett hazáját, mígnem a világosi katasztrófa kivette kezéből a kardot. A világosi kapituláció után, hogy félbehagyott tanulmányait folytassa, ismét Debreczenbe ment, itt érte 1851-ben a gyomai ev. ref. egyháznak a felsőbb fosztályú tanítói állására való meghívása, melyet elfogadva, 1863-tól pedig 1885-ig az V. VI. fosztálynak volt tanítója, a mikor is gyakori betegeskedései miatt megvált állásától, mely alkalommal, érdemei elismeréséül a gyomai ev. ref. egyház örökös presbyterré választotta.

Bár az orsz. tanítói nyugdíj intézetnek tagja volt, nyugdíj igényéről önként lemondott, mert mint mondá, adott az Isten neki olyan vagyont, melyből megélhet gondtalanul.

Családot nem alapított soha, de mégis, hogy ez irányban is teljesítse kötelességét, gondoskodott róla, hogy családja legyen s ezért apai és anyai ágon élő szegény rokonait magához vette, róluk atyailag gondoskodott mindig, gondoskodik ma is.”

Kis Bálint emlékezete

- Kovácsné Nagy Katalin, tanító Gyomaendrőd -

Gyomáról az első írásos feljegyzés 1332-ből származik. Ősi református falu: már a XVI. század második felében protestáns község lett. A török időkben az itt élők elvándoroltak. 1717-ben véglegesen letelepedtek a főként református vallású lakosok. Templomukat az évszázadok során sokszor újraépítették. A templommal együtt bizonyára iskolát is létesítettek, de erről nincsenek írásos emlékek. 1763-ban megszervezték a rektorságot. Első rektoruk Debrecenből jött, ugyanúgy, mint később Kis Bálint.

1945 után a felekezeti népiskolákból létrejövő, településen belüli osztatlan iskolák gyomai Általános Iskola néven szerepeltek. 1951-ben alapították a fiúiskolát, később 1. Számú Általános Iskola, és a lányiskolát, amely később 2. Számú Általános Iskola lett.

1995-ben a fenntartó átszervezés miatt összevonta a két intézményt, jogutód a 2. Számú Általános Iskola lett. Évekig ez a furcsa állapot állt fenn: volt egy „kettes iskolánk”, de semmi másunk. Tudtuk, nevet kell adnunk iskolánknak. A gyomai születésű Pásztor János szobrász, a szintén gyomai polihisztor Papp Zsigmond mellett a jósvafői születésű Kis Bálint volt a harmadik jelölt a névválasztáskor. Nagy többséggel Kis Bálint mellett döntöttek a pedagógusok, szülők, diákok. Az ok: példaértékű életútjával méltó névadója egy iskolának. Pedagógusként évtizedeken át oktatta és nevelte Gyomán a gyerekeket és rajtuk keresztül a felnőtteket is.

Így 2001. augusztus 1-jén iskolánk felvette a Kis Bálint nevet. Azóta tanév végén színvonalas, változatos programokkal megrendezzük a Kis Bálint Napokat. Emlékezünk névadónkra, a volt pedagógusokra, meghívjuk a nyugdíjas dolgozókat, a régi diákokat. Ez azért is fontos, mert Gyomán nincs hagyománya a múlt őrzésének. A gyerekeken keresztül talán sikerül az emberek szemléletét megváltoztatni.

Ebben az évben emléktermet avattunk elhunyt kollégánk, Darvas Tibor tiszteletére. Ez azért is jelentős, mert ő volt az, aki elsőként javasolta Kis Bálintot névadónak, illetve évtizedeken át kutatta a helyi oktatásügy történetét.

Amikor eldől, hogy Kis Bálint nevét szeretné felvenni az iskola, természetesen először utódait, leszármazottait próbáltuk megkeresni. Mivel családot nem alapított, csak testvére gyermekeit hozatta Gyomára, (illetve édesanyját is) a leszármazottaik közül sikerült találnunk két családot. Ők beleegyezésüket adták a névadáshoz, és rendszeresen részt vesznek az iskolai rendezvényeken.

Kis Bálint életútjának kutatásához első lépés volt látogatásunk Jósvafőn illetve Aggteleken. Itt Szablyár Péter és a református lelkész volt nagy segítségünkre. Különösen nagy öröm volt számunkra, hogy Jósvafőn Kis Dániel, a mi névadónk édesapja igen megbecsült személy. Naplójából érdekes adatokat

kaptunk fiára, Bálindra vonatkozóan. Azt hiszem, a sors érdekes ajándéka volt, hogy két ilyen távoli település éppen apa és fia emlékezetét őrzi. Mi itt Gyomaendrődön testvérünknek tekintjük Jósvafőt emiatt.

Gyomán a református egyház anyakönyvei és jegyzőkönyvei sok adatot tartalmaztak Kis Bálintról. Fontos forrás volt még A Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára, hiszen Kis Bálint Debrecenben tanult, onnan került Gyomára.

Ekkor adódtak a bonyodalmak, hiszen a források egy részében „Kiss”-ként szerepelt. Döntenünk kellett a névformáról, ami azért is nehéz, mert Gyomán ez az utóbbi az elterjedt. Azért választottuk mégis a Kis Bálint formát, mert a születési anyakönyvben ez szerepelt. Az itt élők már megszokták a helyes írásformát, és megismerték lakóhelyüknek egy nagyon jeles személyiségét.

Sajnos sírhelyét nem találtuk meg, egy szemtanú a nyolcvanas években még látta sírkövét kiszántva, lejegyezte feliratát. Iskolánk falán emléktáblát helyeztünk el tiszteletére, itt szoktunk emlékezni rá. Megőrizzük, újjáépítjük a régi iskolaépületeket, azt is, amelynek építését ő szorgalmazta, de már nem taníthatott benne. Lakóházán szeretnénk még emléktáblát elhelyezni. A róla összegyűlt írásos anyagot közzétettük, hogy minél többen megismerhessék példás életét.

Jósvafői gyerekek a múlt század harmincas éveiben

Szöke (Schwarcz) Béla

A 2000. évi Falunapok alkalmával avattuk fel Szöke Béla emlékoszlopát a hajdani Scvhwarcz-palló Rákóczi utca felőli oldalán. Nagy örömünkre szolgál, hogy az oszlopot azóta sem rongálták meg, sőt: köré kis virágoskertet is varázsoltak gondos kezek. Az alábbiakban közreadjuk Péntes István – azóta elhunyt – technikatörténész, molinológus írását Szöke Béláról, amely a Molnárok lapjában jelent meg, annak 105. évfolyamának 6. számában, 2000-ben.

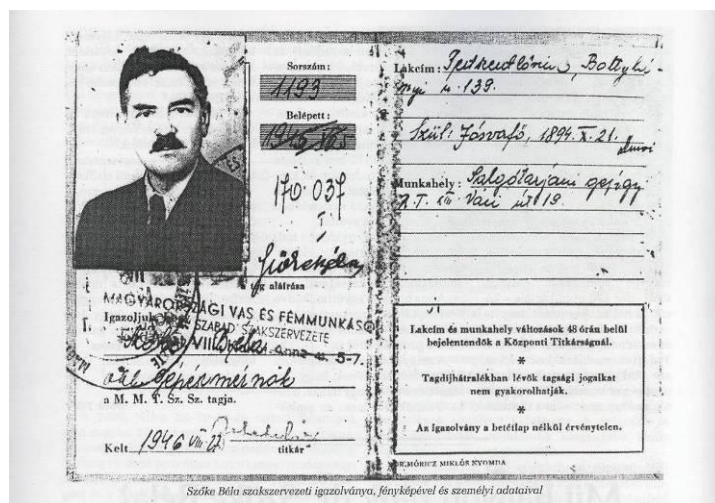

Szöke Béla emlékoszlopa a Jósva-patak partján a Rákóczi utcában

Mit hagyott ránk dr. Szöke Béla?

A jósvafői emlékoszlop állítás, a szülőfalu polgárainak nemes cselekedete, ráébresztett bennünket arra a nyilvánvaló tényre, hogy a malmászatunk ifjabb nemzedékei vajmi keveset tudhatnak dr. Szöke Béla malomgépészeti munkásságáról. Hozzátehetjük: a ránk hagyományozott szellemi örökség – a maga tudódi-polihisztori nagyságával – oly gazdag és szerteágazó, hogy lapterjedelmünk egésze sem lenne elegendő a teljesség bemutatásához. Épp ezért önkorlátozással kell élnünk. Szöke Béla egyként művelte a malom- és szerszámgépészetet. Ám ezek mellett szerkesztett bolygóműves hajtásokat, tengelykapcsolókat, elemzte a hatékony műhelyfogásokat, a „gépmozdulatok vezérlésénél” tanulmányozta a célszerűséget, maradandót alkotott a technikatörténetünkben, ápolta a műszaki nyelvezetünket, mestere volt a műszaki matematika és geometria alkalmazásának. Mindazonáltal tudott a molnárok és munkások nyelvén írni és magyarázni, számos írásával szolgálta az

ismertetterjesztést. Visszatérően foglalkoztatta a munka megkönnyítésének lehetősége. Például, háromszöget alkotott valamely axonometrikus (háromtengelyű, derékszögű koordinátarendszerben ábrázolt) kép rajzolásához, tervezett parabolarajzoló eszközt, szabadalmaztatott billagó-kapát. Érdekelte a csillagászat (Johannes Kepler munkássága). Húgával, Szőke Annával öröknaptárakat állítottak össze. Mi több, a gombászatról is jelent meg közleménye, talán szülőfaluját, Jósvafőt övező gyönyörű erdőkre gondolva.. Részben társszerzőkkel, hús szabadalmat kapott. Az írásainak száma több, mint 200, közöttük hat könyvvel.

Szőke Béla Jósvafőn született 1894. október 21-én. Középiskoláit Miskolcon a katolikus Gimnáziumban kezdte és Egerben az Állami Főreáliskolában fejezte be, jelesen érettségizve. A magyar Kir. József Műegyetemre már 1913-ban beiratkozott, de a gépészmérnöki oklevelet csak 1922-ben szerezte meg. Az I. világháború évekre megszakította a tanulmányait. Mint főhadnagy szerelt le. A háború során Signum Laudis a vitézségi szalagon, Károly Csapatkereszt, Sebesülési Érem, magyar Háborús Emlékérem és Bolgár Háborús Emlékérem kitüntetésekben részesült. Az első munkahelye 1922 és 1925 között a Weis manfréd Acél- és Fémművek Rt. volt., ahol mint szerszám- és gépszerkesztő dolgozott. Egyik munkahelyi eredménye alapján kérte: dolgozhassék munkásként, gyakorlatot szerezve a legkülönbélebb szerszámgépeken. Az Első magyar Gazdasági Gépgyár Rt.-ben – ahogy legtöbbször ismerik: az EMAG-ban – csaknem másfél évtizeden át (1926-1940) tevékenykedett. 1940-ben megvált az EMAG-tól és a Budapest-Salgótarjáni Gépgyár és Vasöntő Rt. szerszámgép-szerkesztő irodáját vezette. 1949-ben egyesítették a hazai szerszámgépgyárak konstrukciós irodáit. Ettől kezdve a NIK Szerszámgép Tervező Irodájának egyik részlegét irányította. 1950-től a Mintagépgyár tervezőosztályának az élén állt, majd 1953-tól a kísérleti főosztályt vezette. 1953. március 1-jén vonult nyugállományba. életének az elkövetkező 25 esztendeje számára nem a tétlenség és unalom időszak volt, hanem a folytonos tevékenységé. Nyugdíjas korában

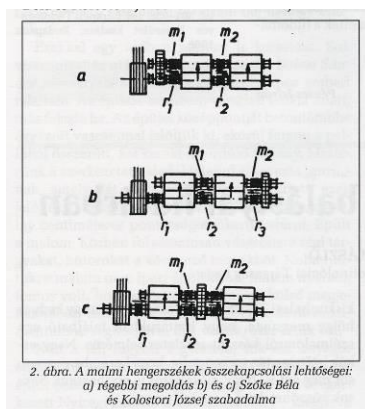
jelent meg irodalmi közleményeinek több mint háromnegyede és – részben társszerzővel – vagy fél tucat konstrukciót szabadalmazott. Annak idején, 1972-ben, életműve megkoronázásának tekintette a műszaki tudományok kandidátusa és a doktori cím elnyerését. Joggal! Hiszen nála nem címre épült az életmű, hanem az életműre adták meg a címet. A munkásságát vagy másfél tucat kitüntetéssel ismerték el. A folytonos cselekvésben égő élete 1980. november 19-én kilobbant.

[A jósvafői Szőke-családban négy gyermek született: Emil, Béla, Anna és ?. 1980. november 10-én Anna húgával egy háztartásban élő dr. Szőke Bélát fölkereste az USA-ból hazalátogató unokaöccse, Szőke György egyetemi tanár. Látva unokabátyja egészségi állapotát, orvost hivatott, aki Béla bácsit kórházba utalta. A csepeli kórházban mindent elkövettek a beteg gyógyításáért, ám a szervezet legyengülése olyan mérvű volt, hogy tüdőödéma keletkezett. Béla bácsi nem szenvedett, november 19-én elaludt és többé nem ébredt föl. (közlés 1980. november 24-én, 26-án és 27-én folytatott telefonbeszélgetéseimből írt feljegyzéseim alapján. Az első telefonhívás: Gépipari Tudományos Egyesülettől, Kiss Margittól érkezett. A második és harmadik telefonbeszélgetést dr. Csorba Tamásnéval folytattam, aki osztálytársa volt Szőke Györgynek. Még idejegyzem: a GTE gyászjelentése a Magyar Nemzetben 1980. november 25-én jelent meg, a lap 6. oldalán. – P.I.]

* * *

Szőke Béla munkásságának tárgyi sokfélesége alapján evidens, hogy e rövid figyelemkeltésben még a malmászat témáiban is kénytelenek vagyunk válogatni. A hengerszékek maghajtásairól szólnak, reméljük az utóbbi alapján az érdeklődő módját ejti a teljes Szőke-féle életmű megismerésének.

Az egykori Gabona Tröszt Kutató Intézetében is megállapították, hogy a hengerszék fogaskerék-áttételén át a lassan forgó hengerről visszatáplált teljesítmény...nemcsak elérheti a betáplált motorteljesítményt, hanem annak kétszeresét is meghaladhatja.” (Gabonaipar, 1982. 1. sz. 2-6. old.) Az utóbbi tény az MSZV-nél nem ismervén, az 1950-es években tervezett összekötött hengerszékeknél a 2. ábra a rajza szerint kapcsolták össze a gépeket.

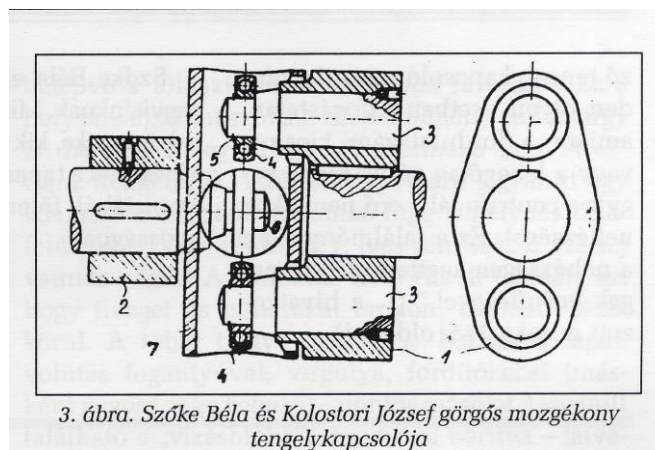

Szőke Béla és Kolostori József a 2. ábra b és c rajza szerinti kapcsolódásokat szabadalmaztatták (1963). A különbségeket, a gépsorok egységeiben keletkező terhelést, az 1. táblázat sorolja fel. A számok minden magyarázatnál világosabban mutatják a Szőke-Kolostori-féle szabadalom előnyeit.

A malmi hengerszékek különböző összekapcsolásánál keletkező terhelések

Jelölés	2. a ábra kW)	2. b ábra (kW)	3. c ábra (kW)
r_1	26	12	12
r_2	13	1	1
r_3	-	1413	
m_1	14	7	7
m_2	7	14	7
összesen:	60	48	40

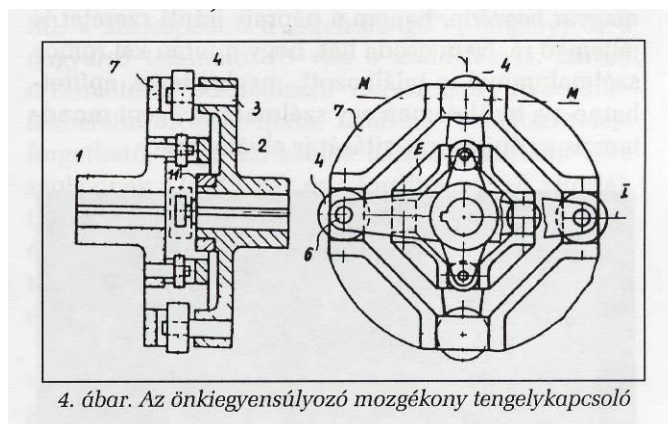
a TENGELYKAPCSOLÓK KÖZISMERTEN A HENGERSZÉKEK ÖSSZEKÖTÉSÉNEK ESZKÖZEI. Szőke Béla és Kolostori József közös tanulmányt írt „Görgős mozgékony tengelykapcsoló és önkiegyensúlyozó mozgékony tengelykapcsolók” címmel (Malomipar és Terményforgalom, 1965. évi 5. szám, 175-182. old.). A 3. ábrán a görgős mozgékony tengelykapcsoló két képét mutatták be.

Erről és a további változatokról Dr. Terplán Zénó professzor úr – Szőke Béla és Kolostori József közös tevékenységét méltatva a következőket írta:

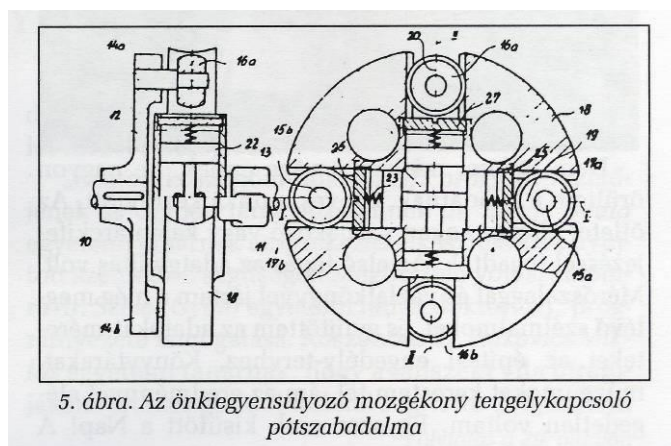
„...A feltalálók a közismert kiegyenlítő tengelykapcsolóknak a hátrányait kívánták kiküszöbölni. Az általuk javasolt tengelykapcsoló ugyanis párhuzamos tengelyálláskor tiszta forgatónyomatéket és változatlan szögsebességet visz át a hajtó tengelyről a hajtott tengelyre, de kitérő tengelyhelyzetben is kényszererők nélkül továbbítja a forgást (ilyenkor azonban a szögsebesség nem marad állandó).

A 4. ábrán az önkiegyensúlyozó mozgékony tengelykapcsoló látható, amelyben a feltalálótársak egyesítették az ún. Oldham-féle és a két kardáncsuklóból álló teleszkóptengelyes kardánhajtás előnyeit azok hátrányai nélkül.

Lényege az, hogy két lebegő karja van, amelyek forgás közben kiegyensúlyozzák egymást. Ez a tengelykapcsoló tehát a görgős mozgékony tengelykapcsoló továbbfejlesztése.

Az 5. ábrán az önkiegyensúlyozó mozgékony tengelykapcsolónak pótszabadalma látható.

Az előző tengelykapcsoló ugyanis minden olyan esetben kifogástalan, amikor a fordulatszám kicsiny, vagy a lebegőtag súlya kicsi, vagyis a centrifugális erő nem okoz nehézséget. Ez a találmány ezen a nehézségen segített ellentömegek beépítésével.” Szőke Béla egyike a műszaki nagyjainknak. Mindazonáltal azoknak is egyike, kik a magyar malomgépészetet a tapasztalatiságból (az empíriából) fölemelték a tudományosságba.

Volt egyszer egy iskola... avagy a jósvafői Kis Dániel Alapítványi Általános Iskola rövid(!!!) története

- Szajkó Zsuzsanna -

2002. szeptemberében a „Kúriában” (Jósvafő, Táncsics M. u. 1.) megkezdte munkáját a Kis Dániel Alapítványi Általános Iskola. Az iskolaalapítók szándékai és erőfeszítései ellenére a gyermekek magántanulónként kezdhették meg tanulmányaikat.

A fenntartó Gömör-Tornai Alapítvány célja egy helyben, helyi tanterv szerint működő alsó tagozat létrehozása volt. A pedagógiai program szemléletének középpontjába a kerettantervi követelmények kiegészítésével a helyben fellelhető természeti és kulturális örökség megismertetését, a tudatos természet- és környezetvédő magatartás kialakítását a gyermekekben, valamint – különös tekintettel az 1-2. évfolyamra – az oktatás oldott légkörben történő megvalósítását helyezte.

Leszögezi, az iskola szellemiségében az alapvető erkölcsi követelmények közvetítése mellett a hagyományos paraszti kultúra és tárgyi emlékeinek megismerésével a múlt idők értékeit tisztelő emberi magatartásnak kell megnyilvánulnia. A hagyományőrzés egyik legfontosabb színterét az iskolában látja.

Az oktatás 1. és 3. évfolyamon 4-4 fővel, összesen 8 fő tanulói létszámmal indult. A délelőtti oktatásban 4 fő tanerő vett részt, Berecz Mária, Hangó István, Szajkó Zsuzsanna és Michael Webb. A délutáni foglalkozásokat (helytörténet, lovaglás, természetjárás, kézművesség, sakk, akvarisztika) Szablyár Péter, Béres Georgina, Kun Marietta, Berecz László, Kovács János, Bodolai István, Kreszivnik Viktória, Szőke Ágnes, Sz. Tóth Erika, Litus Annamária és Magyar Árpád tartották.

A 2003/4. tanév kezdetével szervezetileg új formában létezett tovább az iskola, mint a Rakacaszendi Görög Katolikus Általános Iskola és Óvoda Jósvafői Tagintézménye. A működés második évében a tanulói létszám 1 fő első évfolyamos tanulóval növekedett. Ennek következményeként 1-2. összevont évfolyamon és 4. évfolyamon folytatódott az oktatás.

Az iskola adott otthont a Gömör-Tornai Alapítvány és a Jósvafő Községi Önkormányzat által szervezett - elsősorban a hagyományos ünnepkörökhöz kapcsolódó - játszóházaknak (Mikulás, advent, karácsony, stb.).

Reményeink szerint ezen alkalmak segítették az ünnepekre való készülődést, erősítették a kapcsolatot a falu általános iskolás és óvodás gyermekei között, bepillantást engedtek az iskola életébe. A hagyományőrzésen kívül szerettünk volna gyermekeink számára minél több lehetőséget teremteni kreatív tevékeny-

ségekre, alkotói minőségük sokoldalú megélésére, ezzel is elősegítve képességeik, készségeik fejlesztését.

A 2003/4. tanév végén 4. évfolyamos tanulóink nem folytathatják tanulmányaikat iskolánkban. Az erősen lecsökkent tanulói létszám következtében a 2004/5. tanévre a Kis Dániel Alapítványi Általános Iskola felfüggeszti tevékenységét.

Végezetül szeretnénk köszönetet mondani mindazoknak, akik segítettek az iskola és az alapítvány munkáját.

A Kis Dániel Alapítványi Iskola tanulóinak névsora:

Berecz András 2.o.
Kontra Adél 4.o.
Kontra Lilla 2.o.
Salamon Eszter 4.o.
Salamon Ferenc 2.o.
Salamon Imre 2.o.
Váczi Áron 1.o.
Váczi Gergő 4.o.
Váczi Levente 4.o.

és tablójuk...

A „Jósva” Erdei Iskolai Bázishely bemutatása

- Berecz Béla -

Az 1969 óta állandó lakó nélküli Parókia épülete három évtizeden át református nyári táboroknak adott otthont, de időközben kiderült, hogy a mai kor követelményeinek már nem felel meg, ezért fejlesztésre szorul. Hangó István tisztelettel közösen végzett hosszú előkészítő munka után, Csomós József akkori esperes elvi és anyagi támogatásával 1998-ban az épületegyüttest sikerült bevonni egy pályázati programba. A komfortnövelő fejlesztés eredményeképpen megújult kúria jellegű épületben – közös teakonyha használatával – három szobában, 32 férőhely áll rendelkezésre. Minden szobához külön fürdőszoba tartozik.

Az épületben a közösségi és egyéni tevékenységek megszervezéséhez, ill. a szabadidő hasznos eltöltéséhez egyaránt használható közösségi terem (imaterem) található. Az udvaron szabadtéri játékokra és sportolásra kínálkozik nagyszerű lehetőség.

2001-ben ilyen előzmények után kezdte meg működését a „Jósva” Erdei Iskolai Bázishely és Református Oktatási Centrum. (A bázishely programját 1995-ben, a pedagógiai szak elvégzése során született „A környezeti nevelés lehetőségei Jósvafőn” c. diplomamunkában dolgoztam ki. Természetesen ezt már akkor is helyi szakemberek bevonásával és együttműködésével képzeltem el, amit a korábbi évek nyári táborai és rendezvényei szervezése és lebonyolítása során tapasztaltak is megerősítettek.)

Az Aggteleki Nemzeti Park területén – védett természeti és műemléki környezetben – 6-14 éves korú gyermekek számára a táj (egykori Gömör-Tornai-karszt) és benne Jósvafő adottságaira, sajátosságaira és lehetőségeire alapozott keretprogramokkal működő bázishely az alábbi szolgáltatásokat nyújtja:

- 1-3 napos tanulmányi kirándulások szervezése
- 5-6 napos erdei iskolai hetek szervezése kiejánlott keretprogramok alapján
- 5-10 napos nyári táborok lebonyolítása

A szolgáltatás típusának és időtartamának, valamint az adott osztály igényeinek és életkorának ismeretében az alábbi elemekből állítható össze a komplex szemlélet kialakításához szükséges 1–10 napos program:

- bevezető- és záró beszélgetés, diavetítés, összegzés, vetélkedő
- a helyszínt bemutató séta Jósvafőn, a „források és barlangok völgyében”
- barlangtúra a Világörökség listán szereplő Baradla-, ill. Vass Imre-barlangban (a víz körforgása, a karsztosodás vizsgálata és a cseppkőképződés folyamata)
- felszíni túra keretében a karsztfelszín élőhelyeinek és növénytársulásainak vizsgálata

- geológiai, ill. botanikai és zoológiai környezetelemzési kísérlet, valamint egyéni természetbúvárkodás
- a táj (egykori Gömör-Tornai-karszt) kulturális örökségének tanulmányozása a tájházban (fölkészülés kiscsoportokban, majd közös bemutatás)
- hucul lovak bemutatása, lovaglás futószáron és sétakocsizás, vagy szánozás
- kézművesség (nemezelés, mézeskalács írókázás, bőrözés, agyagozás)
- hagyományos kenyérsütés (kovászolás, dagasztás, szakítás, bevetés, kóstolás)
- szalonnasütés a frissen sült kenyér felhasználásával
- éjszakai túra

E programkínálat az Abaúji Református Ifjúságért Alapítvány, a Jósvafői Református Egyházközség, a Jósza Étterem, a „Jósvafőért” Alapítvány és az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság együttműködésében valósul meg.

Az egyházközség az ARI Alapítvány közreműködésével adja a szálláshelyet, a településen működő Jósza Étteremben történik a napi háromszori étkezés, a helyi alapítvány és a nemzeti park pedig a különféle tanulásszervezési formákhoz szükséges pedagógiai háttérrel és szervezést, ill. a programokat biztosítja. A programfeldolgozásban jelenleg Sz.Tóth Erika, Dvorszky Zsuzsa, Bárkányi Csaba és jómagam veszünk részt. A korábbi években Tomcsányi Zsófia és Kreszivnik Viktória is résztvevője volt a közös munkának.

A bázishelyen a 2001. májusi indulás óta kb. 80 iskolás csoport fordult meg. A csoportok 90%-a Budapestről érkezik, de Svédországból is volt már vendégosztályunk. Örömteli, hogy az utóbbi időben közeli helyekről Szendrőből, Edelényből, Sajólászlófalváról és a határ túlsó oldalán található Szádalmásról is igénybe vették már szolgáltatásainkat.

Jósvafői porták

Részletek Jósvafő készülő ház- és családtörténeti monográfiájából
- Szablyár Péter -

Dózsa György utca

Az utca 19. századi képét az 1868-ban készült kataszteri térkép alapján pontosan ismerjük, amelyet akkor a Középső-malom épülete és az előtte tóvá szélesedő Jósva patakba torkolló Malom-árok határozott meg. A malom előtt egy közel

100 m² alapterületű térség volt, feltehetően a nagy szekérforgalom lebonyolítására. Erre a főút felől egy híd vezetett, egy másik híd pedig a malom homlokfalával egy síkban vezetett a mai Tájház előtti útszakaszra. A mai Dózsa György utca 1-3-ig terjedő tömb akkor hat telekre oszlott, ezeken 5 kisméretű lakóház állt, amelyek a telkek patak felőli alsó ötödében álltak.

Dózsa György utca 1. Hrsz: 218-219

A Dózsa György és a Táncsics Mihály utca sarkán, ill. a templomhoz vezető kis köz mentén fekvő telken ma két lakóház és egy nagy méretű csűr áll. A telket 1987-ben osztották meg. A telek D-i részén álló lakóház 1972-73-ban épült, a kor divatjának megfelelő, két szoba összkomfortos, sátortetős épület. A telek É-i határa mentén ismeretlen építési idejű, többször átalakított lakóház - egy szobasoros, hosszanti oldalán tornácos épület - állt. Ezt az épületet 2003. őszén lebontották és helyére közel azonos elrendezéssel és tömeggel új lakóházat építettek.

Tulajdoni viszonyok: 1903-ban öröklí meg 4 Pogány testvér: Julianna, Terézia, Zsuzsanna és József. 1912-ben Oláh Béla vásárolta meg, akitől 1934-ben Pogány József és neje (Weszelovszky Erzsébet) vásárolta vissza (800 P-ért). Ugyanebben az évben Berecz Miklósné (Garan Terézia) tulajdonába kerül (1086 P-ért), ettől kezdve a Berecz család birtokolja (Berecz László és neje, Berecz Béla és neje, ifj. Berecz Béla és Berecz Mária).

Dózsa György utca 2. Hrsz: 217

Földszintes, egy szobasoros, nyeregtetős épület, oszlopos oldaltornáccal az udvar felől. Az első (lakó) szoba alatt alápincézett. A két lakószoba után konyha rakott sparherdel. Innen nyílik egy éléskamra. A lakóépület után istálló és

rakodó. Az udvarban több szín, rakodó, az egyik alatt krumpli tárolására szolgáló verem. A hangulatos, nagy diófás porta ideális háttérét képezi a tájház épületegyüttesének.

Tulajdoni viszonyok: 1893-ban öröklé a Pogány (Miklós, Eszter, István, Mária, Illés) ill. Doszpoly (Lajos, Zsuzsánna, Eszter, József) család. 1895-1931-között Pogány Illésné (Oláh Lídia) tulajdona, 1931-ben Pogány Sámuel öröklé, akinek elhunytá után gyermekei (Pogány Margit és Pogány László) öröklé.

Dózsa György u. 3. (jelenleg Tájház) Hrsz.: 216.

Dr. Vargha László [1] ezt írta 1968-ban:” A **lakóház** földszintes, egy szobasoros, nyeregtetős, oromfalas. Utcai homlokzata két tengelyes, udvar felől faoszlopos tornáccal. Ép.: 1890. Faluképi-utcaképi jelentőségű.

Jellegzetes jósvafői telekrendezés, lakó- és gazdasági épületek jól áttekinthető csoportja. Utcaképileg is jelentős. A református templom, a torony, a javasolt

turistaszálló útvonalán, közvetlen környezetében. Műemléki helyreállítás keretében helytörténeti gyűjtemény elhelyezésére, az egykori jósvafői paraszti életforma bemutatására alkalmas: Jósvafői falumúzeum.”

A Tájház pinceháza

Tulajdoni viszonyok: a 19. század vége óta ismert. 1891-ben Rákóczi József (nem jósvafői lakos) vásárolta meg 160 Ft-ért. Ekkor az özvegyi haszonélvezeti jogot özv. Biener Jakabné (Grünfeld Fani) javára jegyezték be, majd öröklés címén kiskorú gyermekei (Biener Amália, Ilka, Vilma, Béla és Adolf), majd 1901-ben Garan Miklós és Neje (Deli Paulina) (600 K-ért). 1905-ben Arday András birtokába került (800 K-ért), akitől 1929-ben Szakal Zsigmond és Neje (Garan Zsófia) vásárolta meg (6000 P-ért). A „Szakal-porta” név innen ered!. 1972-ben Szakal Imre, Etelka, Gizella és Erzsébet örökölte, az utóbbiak tulajdonrészét Berecz János vásárolta meg 1989-ben. Egy 1991-es tulajdonmegosztás után 1994-ben a SZINLŐ Barlangi-vendégforgalmi Kft. vásárolta meg. Itt alakította ki a cég székhelyét. Dr. Varga Lajosné tervei alapján - az Országos Műemlékvédelmi Hivatal, az Aggteleki Nemzeti Park és a település lakóinak önzetlen támogatásával - évről-évre egy egy épületrész műemléki helyreállításával kialakította a Jósvafői Tájházat, amely 1994. júliustól fogadja a látogatókat.

Dózsa György utca 5. Hrsz: 224

A település egyik leg-karakterisztikusabb épülete. Dr. Vargha László [1] ezt írta 1968-ban: „A terepalakulásnak megfelelően kétszintes. Egy szobasoros, nyeregtetős, csonka alsókontyos. Utcai homlokzata kéttengelyes, faoszlopos homlok- és oldaltornáccal. Az alsó szinten lakatos-szerelő műhely. Javasolt

hasznosítás: Idegenforgalmi szálláshely. Családi nyaraló. Megfelelő – egészségügyi – felszereléssel”. A lakóház érdekessége a hajdani szabadkéményes tűzhely kürtője és hajdan a konyhában fakadó forrás.

Műemléki helyreállítása a 90-es évek elején mintaszerűen megtörtént. Az épület jelenleg vendégház (kulcsos-ház). A hajdani kovácsműhely a szálláshely része. Tulajdoni viszonyok: 1926-ban Leskó József és neje (Lukács Erzsébet) vásárolta meg, ezt követően a Leskó és Bartkó család tulajdona. 1991-ben Berecz Béla vásárolta meg, kifejezetten azzal a céllal, hogy teljes felújítása után kereskedelmi szálláshelyként működtesse.

Dózsa György utca 6. Hrsz: 232 Ú.n. „Középső malom”

Az ó-falu összképét meghatározó nagytömegű, jellegzetes épület. Dr. Vargha László [1] ezt írta 1968-ban: „Eredetileg vízimalom. /Az ún. középső vízimalom./ A malomház elpusztult, csak a falai állnak. A lakórész három tengelyes. Díszes homlokfallal. Hármás, egymás fölött megismétlődő falitükörben egy-egy ablak, fölötte egy-egy köríves vakablak. Az oromzatban gotizáló, mérműves alakítású ikerablak, padlásnyílás. Korábban vízimalom, majd izraelita istentisztelet helye. Műemlék jellegű. faluképi – utcaképi – jelentőségű. Lakrésze használható. A kétszintes nagyméretű malomház újjáépítésével hozzávetőleg 50 fős – nemek szerint is elkülöníthető –

turistaszálló létesíthető. Csoportos (üzemi, iskolai, úttörő, stb.) látogatók számára megfelelő.”

A hajdani „Középső malom”-ról műszaki dokumentáció, vagy leírás nem maradt fenn. Hajdan a malomban dolgozó Beregszászi (Bak) Lajos 1995-ben leírta a malmot és rajzokat is készített annak szerkezetéről, az alábbiak szerint:

„A négy hengerszékes malom 24 óra alatt 160 q-t őrölt, cseremalomként. Ez azt jelenti, hogy az őrölni való termény lemérése után azonnal kimérték az érte cserében járandó lisztmennyiséget és nem kellett várakozni a megőrlésének az idejére. Azonnal vissza indulhatott az otthonába az illető gazda.

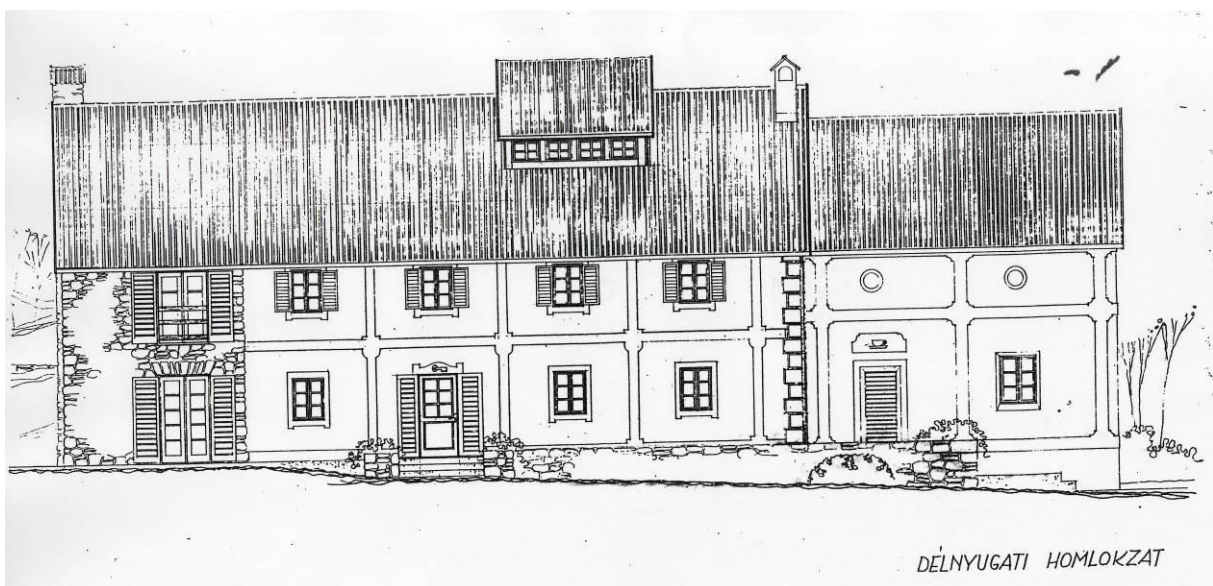
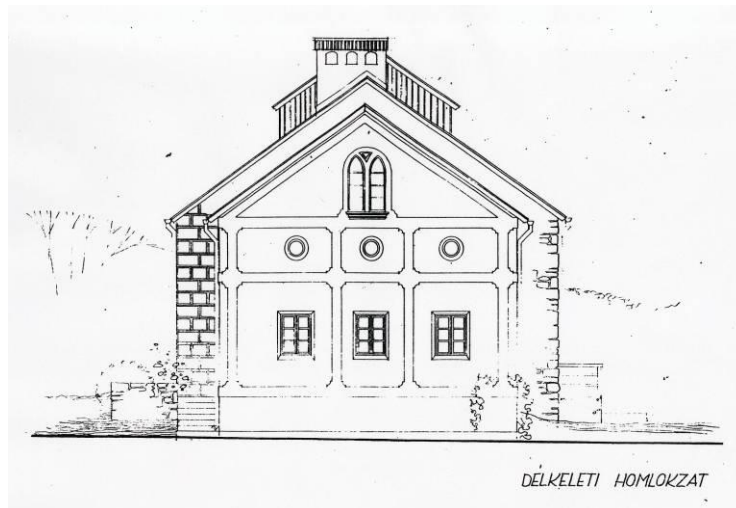
Állandóan hat molnár dolgozott: 3 nappal és három éjjel. Belülről két emeletesre volt építve. A hat molnár mester mellett volt hat molnár segéd, két főgépész és két takarító. Volt mester-szoba és segéd-szoba. A vízi meghajtáshoz kiegészítőnek volt egy 260 LE-s fekvő, stabil gőzgép, ami segítette a malomban az őrlés egyenletes munkatermelésének a biztonságát. Klein Antal - mint malomtulajdonos – mestereit összefogva maga vizsgálta az összes segéd munkásait (abban az időben még nem volt vizsgáztató ipartestület). A molnármesterek név szerint: Leskó József, Kovács Lajos, Minárik Barna, Kovács László, Bak Béla, ifj. Leskó József voltak. „

Zsidó imaház funkciójáról írásbeli emlékek nem maradtak fenn. Egy 1930-as évekből származó – Vásárhelyi Jenő által készített – fotón a homlokzati vakolt

mezőkben szimmetrikusan két nagyméretű Dávid-csillag látható, ami egyértelműen erre utal.

Tulajdoni viszonyok: a második Világháború végéig a Klein család tulajdona (Klein Károlyné). A család a Holocaust áldozata lett, így a malmot az „Elhagyott Javak Kormánybiztossága” 1946. október 22-i határozatával a malmot, és annak minden tartozékát és vagyontárgyát „elhagyott javaknak” minősítette. 1975-ben Papp János és felesége (Marek Katalin) vásárolta meg, akiktől 1980-ban Papp István, János, László, Gizella, Sándor, Rózsa, Katalin, István, Sándor örökölte) akiktől 1991-ben Kontra László vásárolta meg.

Ekkor a malom lakóház részének tetőszerkezete beomlott. Kontra László Dr. Varga Lajosné tervei alapján megkezdte az épület műemléki helyreállítását, amely a közeljövőben befejeződik és panzióként üzemel tovább.

A malom helyreállítási terve

Dózsa György utca 7. IIsuafey vendégház Hrsz: 233

A mai lakóház helyén az 1868-as kataszteri térkép már épületet jelöl. Akkor a mai 6. és 7. szám egy telek volt 62. házzal, tehát a malomhoz tartozott (valószínűleg molnárlakásként). Az épület mai formájában több – külsőleg előnytelen – átalakítás nyomait viseli (tornác beépítése, nyílászárók cseréje, tető- és homlokzatok átalakítása, kerítés, stb), a melléképületek (csűr, csűrfiók pincével) viszont megőrizték eredeti állapotukat.

Tulajdoni viszonyok: 1960-ig Klein Dávidné (Davidovics Magdolna) tulajdonaként telekkönyvezték. 1960-ban ajándékozással Dely Albert tulajdonába került, akinek 1994-ben bekövetkezett halála után a Dely család tagjai örökölték (Erzsébet, Margit, Bertalan, Ilona, György, István, Gabriella, Klára, Lajos, Kálmán). 1996-ban egy vendégforgalomra alapított Kft. vásárolta meg, amelynek holland résztulajdonosai vendégházat és kávézót alakítottak ki benne, amely azóta időszakosan üzemel.

Dózsa György utca 8. Hrsz: 234

Dr. Vargha László [1] ezt írta 1968-ban: „Lakóház : Földszintes, egy szobasoros, oldaltornácos, nyeregtetős, lekontyolt tetőzetű. Néprajzi szempontból jellegtelen. Pajta-csűr: Nagyméretű, kőalapozású, gerendavázás, nyeregtetős gazdasági épület. A lakóház, a pajta-csűr, az egész lakótelek településtörténeti szempontból jelentős. A környező domboldalokról, jó rálátást nyújt. Tájképi – faluképi – jelentőségű. Megfelelő átalakítás mellett

hozzávetőleg 50 fős – nemek szerint is elkülöníthető – turistaszálló létesíthető. Csoportos (üzemi, iskolai, úttörő, stb.) látogatók számára megfelelő.

A lakó és melléképületekről részletes felmérés készült az Ybl Miklós Műszaki Főiskola 1994-es felmérő tábora kapcsán (Bereznyai Hajnalka, Dobosy Gábor, Korodi Zsolt).

A lakóházat „korszerűsítették”, ez néhány előnytelen változással járt (előtető, tornác részleges beépítése), de alapvetően megőrizte eredeti jellegét.

Tulajdoni viszonyok: 1903-ban Ribár Rudolf és Ribár Fáni tulajdona. 1909-ben elárverezik, ekkor került Goldberger Ignác pelsőci lakos birtokába. 1912-ben 800 K-ért Szakal Zsigmond vásárolta meg. 1948-ban Tóth Sándor és és Szakal Gizella, Szakal Erszébet és Szakal Imre örökölte. 1980-ban Farkas János és felesége (Silye Erzsébet) vásárolta meg.

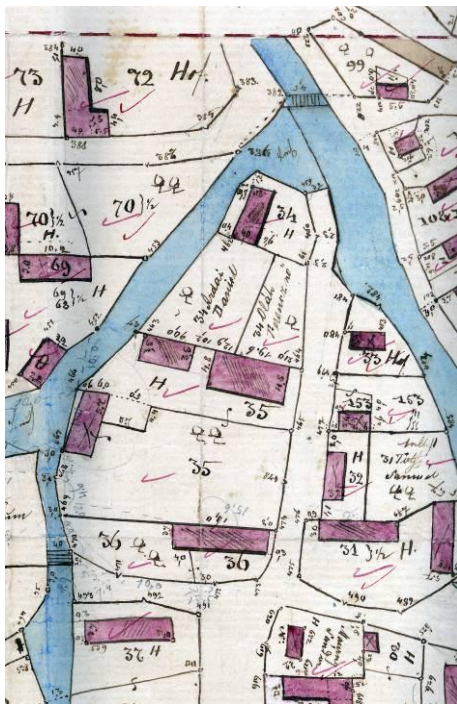
Dózsa György utca 9. Hrsz: 275

Az 1868-as kataszteri térkép egy kisméretű lakóházat jelöl a jelenlegi helyén. A lakóépületet teljesen átalakították, eredeti arculatát teljesen elveszítette. A tulajdonosok által végzett intenzív gazdálkodó tevékenység és állattartás következtében a portán különböző gazdasági épületek találhatók, az 1994-es népi-építészeti felmérő-tábor ezeket dokumentálta.

A pajta szénatárolásra szolgál, az ötvenes években épült. Alapozása, lábazata és a pince, illetve verem fala terméskő. A juhakol az 1940-es években épült, jelenleg tyúkólnak használják.

Tulajdoni viszonyok: a porta a 20. század közepétől a Palcsó család tulajdonában volt és van jelenleg is.

Ady Endre utca

A település legrövidebb utcája. Az 1868-as kataszteri térkép (. ábra) mindössze 7 lakóépületet jelöl, az akkori 31, 32, 33, 34, 35, 36 házszámokkal. A legnagyobb méretű telek (35. házszám) a református egyház tulajdonát képező parókia épülete két melléképülettel, ill. a mai óvoda helyén állt iskolaépülettel. A mai alaprajzi elrendezésével azonos lakóház- és pajta állt a mai 1. sz. házhelyen, ill. a mai 10. sz. házhelyen. Akkoriban az utca északi végén nem vezetett át palló a Jósva patakon. A mai főút hídjá helyén ekkor még nem állt a kőhíd, hanem egy keskeny fahíd vezetett át a patakon. Ma a kis utca jellegét az elmúlt években felújított Parókia épülete (Erdei Iskolai Bázishely), a múlt század hetvenes éveinek postai típusterve alapján épült Postahivatal épülete határozza meg. Az Ady Endre utca 1-3-5-7. számú porták Jósva patak partjára épült pajtasora sajtósárga arcúlatával a település utcaképei közül az egyik legsajtósárgább, megőrzése, védelme kiemelt jelentőségű.

Ady Endre u. 1. Hrsz.:205

Dr. Vargha László [1] ezt írta 1968-ban: „Lakóház – jellegtelen. Pajta – csűr: Az egykori csűrös gazdálkodás jelentős példája. Kőalapozással, gerendaváz, deszka borítással. Nyeregtetős. A szomszédos telek (3., 5. hsz.) hasonló jellegű gazdasági épületeivel, faluképi – utcaképi jelentőségű.”

Tulajdoni viszonyok: A 19. század végén Murnyi Sándor és neje (Bak Mária), valamint Tót Sándorné (Bokros Lídia) tulajdona, majd Izsó Lajosné (Gál Mária)-tól Izsó Eszter öröklé 1914-ben, majd többszöri öröklés és ajándékozás után 1987-től Bak István tulajdona.

A szabálytalan alaprajzú telken a lakóház, pajta és istálló egy időben, 1928-ban épült. A lakóház mellé épített istállóhoz szin csatlakozik, amelybe utólag egy garázst építettek be. A pajta hossz tengelye a Jósva patakkal párhuzamos, az épület aszimmetrikus, a Petöfi Sándor utca felöli része kétszintes. A szénatároló alatt egy kamra található.

A Petöfi Sándor utca felöli telekhatár kőfala melletti melléképületeket (nyári konyha, disz-nóól, rakodó, WC) 1961-ben az utca szélesítésekor lebontották, és még ugyan abban az évben újjáépítették.

Ady Endre utca 3. Hrsz.: 204

Dr. Vargha László [1] ezt írta 1968-ban: „Lakóház – jellegtelen. Pajta – Csűr: Az egykori csűrös gazdálkodás jelentős példája. Kőalapozással, gerendavázás, deszka borítással. Nyeregtetős. A szomszédos telek (1., 5. hsz.) hasonló jellegű gazdasági épületeivel, faluképi – utcaképi jelentőségű.”

Tulajdoni viszonyok: 1889-ben Gál Julianna, 1892-től Tót Sándorné (Bokros Lídia) tulajdona. 1930-ban Tót Miklósné (Farkas Mária) öröklé, majd 1957-ben Tót Miklós, Tót Margit, Tót Sándor, Tót Barnabás öröklé majd Garan Imréné (Tóth Piroska) tulajdonába kerül.

A porta épületei a múlt század 30-as éveiben épültek. A pala fedésű lakóház többször átalakított. A pajta patakpart felöli rakott kőfalában egy hangulatos kis kapu nyílik a víz felé.

Ady Endre utca 5. Hrsz.: 203

Dr. Vargha László [1] ezt írta 1968-ban: „Lakóház – jellegtelen. Pajta – Csűr: Az egykori csűrös gazdálkodás jelentős példája. Kőalapozással, gerendavázás, deszka borítással. Nyeregtetős. A szomszédos telek (1., 5. hsz.) hasonló jellegű gazdasági épületeivel, faluképi – utcaképi jelentőségű.”

Tulajdoni viszonyok: 1938-ban Gál Lajos vásárolta meg. 1966-ban Pogány László majd 1987-ben Obbágy Józsefné (Pogány Margit), Jóna Illésné (Pogány Julianna), Pogány László, Jóna Illés és Jóna László örökölte. 1998-ban Pogány László tulajdonába került.

Ady Endre utca 7. Hrsz.: 202

A lakóház építési ideje nem ismert. Az L alakú lakóházzal szemben, a Jósva patak partján jellegzetes melléképületek zárják le a pajtasort.

Tulajdoni viszonyok: 1890-ben Reich Sámuel tulajdona. 1902-ben gyermekei öröklik (Gyula, Regina, Adolf, Szeréna, Róza, Ferenc, József. 1949-ben Reich Zoltán égerszögi lakos tulajdonába kerül. 1951-ben Maurnyi László és Maurnyi József öröklí, majd 1962-ben Maurnyi József és felesége Bene Irma tulajdona lesz, akitől 1983-ban Maurnyi Géza és Mária öröklí.

Ady Endre utca 4. Hrsz.: 209

Volt parókia épülete, a református egyház tulajdonában. Jelenleg Erdei iskolai bázishely. Az udvarán épült csúrszinpad a nyári kulturális események központjává tették.

Ady Endre utca 6. Hrsz.: 210

Többször átépített jellegtelen lakóház, melléképületekkel. A portáról egy fahíd vezet át a patakon annak Dózsa György utca felőli partján a múlt század 30-as éveiben épült nagy méretű csűrbe.

Tulajdoni viszonyok: a 19-20. század fordulóján a Szalai-Kulcsár család birtokolja, majd Arday Dániel, akitől 1905-ben id. Schwartz József birtokába kerül (ezért hívták Schwartz-kertnek). 1941-ben Garan Zsigmond és felesége (Deák Erzsébet) vásárolja meg, majd Garan Lajos és felesége (Babarcsik Erzsébet) tulajdona, akiktől Garan Mária és Garan Béla öröklí. jelenleg utóbbi és felesége (Jónyer Judit) tulajdona.

Ady Endre utca 8. Hrsz.: 211

A telken állt eredeti épületet (ami korábban boltként funkcionált) 1998-ban lebontották és „Jósvaparti vendégházat” építették helyére. A lebontott épület felmérési dokumentációja fennmaradt. A telek korábban a Schwartz kert része volt.

Tulajdoni viszonyok: 1941-ig azonos a 6. számúéval. Öröklés útján 1983-ban Dávid Károlyné (Garan Ilona) tulajdona lesz. Jelenleg Garan Béla birtokolja.

Ady Endre utca 10. Hrsz.: 212

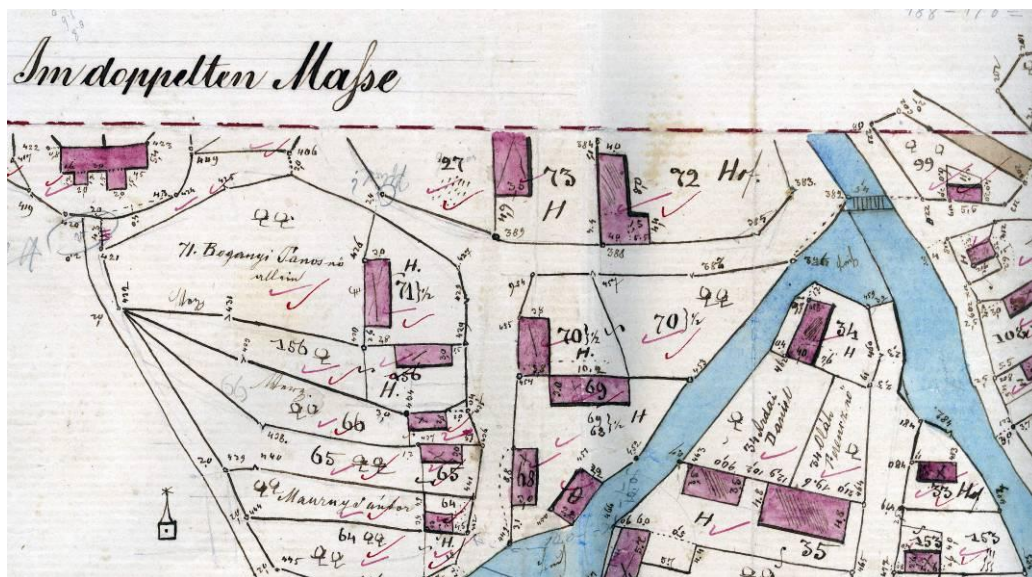
A Jósva- és a Tohonya-völgyi patakok összefolyásánál, egy félszigeten álló hangulatos épület. A múlt század 30-as éveiben tűzvész pusztított a portán.

Tulajdoni viszonyok: 1903-ban Oláh Sándor és Farkas Antal tulajdona. 1904-ben Farkas Eszter és Farkas Mária öröklé meg. 1942-ben Farkas Sándor és neje (Boros Erzsébet) vásárolja meg. Ettől kezdve több öröklés során a Farkas család tulajdona.

Szigetcsúcs 2001 – Szablyár Zsuzsanna festménye

Táncsics Mihály utca

Ez az utca az 1868-as kataszteri térképen hasonló nyomvonalon vezetett, de lényegesen kevesebb lakóház állt rajta, azok is inkább az utca nyugati oldalán. E térkép szerint a Kecső patak vízfolyása jelentősebb volt, bár híd nem vezetett át rajta (valószínűleg csak gázló).

Táncsics Mihály u. 1. Hrsz:

Ú.n.: Kúria

A település egyik jellegzetes, a faluképet meghatározó építménye.

Tulajdoni viszonyok: 1879-1895-ig Császár Károly csendbiztos (csendőr) és testvérei (József, Hermina, Gábor) tulajdonában volt. 1895-ben Deli Rafael vásárolta meg, majd 1908-ban ifj. Deli Rafael birtokába került, akitől 1963-ban gyermekei Dely Benjámín és neje (Bak Margit) valamint Dely Rafael és neje (Dely Piroska) örökölte. 1985-ig a Dely család birtokolja (Dely Benjámín, Berecz Béláné – Dely Vilma), majd 1986-ban az Aggteleki Nemzeti Park tulajdona lett.

Sabján Tibor 1990. januárjában „A jósvafői Táncsics utcában álló un. „KASTÉLY”-épület építészettörténeti vizsgálata” címmel tanulmányt készített az ANP Igazgatósága megbízásából, amelyben történetét az alábbi korszakokra bontja:

Az épület 18. századi magja egy szoba-konyha-kamra alaprajzú, kőfalú lakóház volt. Szobája a jelenlegi alaprajz harmadik szobája volt, konyhája valószínűleg a jelenlegi helyén állt. Harmadik helyisége kamra lehetett. Az épület tornác nélküli volt, dongaboltozatos pincéjének bejárata a szobai fal alól nyílt.

A 19. század közepén jelentősen átépítik. Első részét két szobával toldják meg, oldalához tornácot építenek, pincéjét a tornác külső faláig bővítik ki. Az átépítés során a falakat megemelik, új födémeket és egységes fedélszéket készítenek. Ekkor építették fel a konyha ma ismert szabadkéményét, amelynek közepe alá szögletes formájú, téglaboltozatos tűzterű kemencét állítanak. Az istállót valószínűleg a múlt század második felében építették a ház végéhez. Ekkor oszthatták a kamrát is két részre, átjárást biztosítva az istállóba.

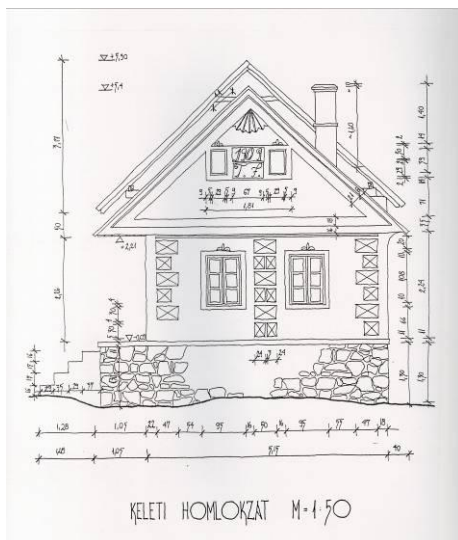
A 20. század elején a lakóházat a Deli testvérek vásárolják meg, azt megosztva lakják. Az első kishobából – amely korábban csendbiztos szoba lehetett – konyhát csinálnak. A mellette lévő szobát nem fűtik. A harmadik szobában lebontják a zöld táblás kályhát, helyére csikó-sparherdet állítanak. A konyha mögötti kamrába szobává alakítják, a válaszfalat lebontják, az ablakot megnagyobbítják, a padlásfeljárót elfalazzák, mögötte kamrát alakítanak ki. A Deli család cseréli le a zsindeletet cserépre. A pincében a hagyományok szerint rabokat is tartottak. Volt itt egy kút is, melyet szintén a Deliek szüntettek meg. A két szoba közötti ajtót 1935-ben falazták el.

Ebben az időszakban bontják le a házban a hagyományos tűzhelyeket, és kialakul az épület 2002-ben végrehajtott átalakítása előtti állapota.

Jósvafő múlt századi paraszti építkezésére a belül-fűtős szobai kemencék használata volt a jellemző. A nagyméretű szobai kemencék füstjét ferde helyzetű kürtő vezette a szabadkémény alá. Ezt a kürtőt a térség legtöbb településén kabolának nevezték. A vizsgált lakóház a paraszti szintnél rangosabb volt (innen ered a „kastély” elnevezés is). Alaprajza, tüzelőberendezései eltérnek a falusi gyakorlattól. A kályhával fűtött szobák és szögletes kemencével ellátott konyhák a vidék mezővárosi építésmódját jellemezték. Épületünk múlt századi átépítése tehát mezővárosi példák alapján történt, míg a 20. századi átalakítások a paraszti gyakorlatot követték., lépésről-lépésre adva fel a hagyományos lakáskultúra elemeit.

Táncsics Mihály u. 2. Hrsz.: 213

Dr. Vargha László [1] ezt írta 1968-ban: „Lakóház: Földszintes, egy szobasoros, nyeregtetős, oromfalas épület. Utcái homlokzata kéttengelyes, oldalán széles ereszaljjal. Gazdag, vakolt kváderezéssel, oromzatában két keretezett szellőzőnyílás. keretezett évszám: 1909. Kezdő betűkkel: T.F. Műemlék jellegű. Faluképi – utcaképi – jelentőségű.”

Tulajdoni viszonyok: 1889-től a Tarjányi család (Tarjányi Ferenc, Dániel, Mária, Jolán, Terézia, Bertalan, Béla, Erszébet, Piroska, Margit) tulajdona, majd 1989-90-ben Borzsák Péter – a Kutatóállomás hajdani dolgozója -, mérnök, barlangi fotóművész - vette meg.

A ház 90-es években történt felújításakor a volt istálló helyére egy szerszámkamrát, a ház végébe egy közösségi térként funkcionáló színt építettek.

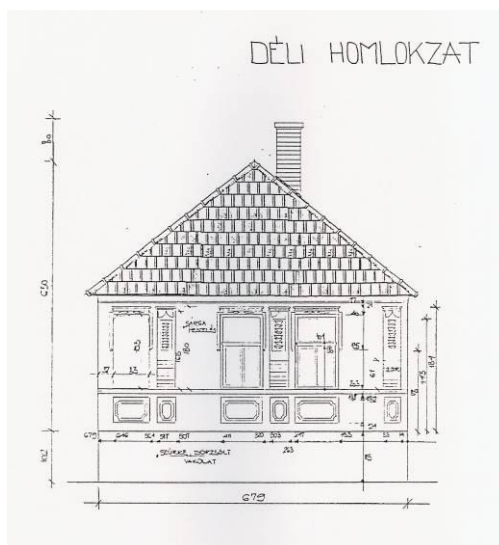
Táncsics Mihály utca 3. Hrsz.: 186/1

A telken egy többször átalakított, egy szobasoros, beépített tornácú, mai formájában jellegtelen lakóház és egy különösen nagy méretű pajta és ehhez kapcsolódó gazdasági melléképület áll. A pajta a 19-20. századfordulóján épült, eredetileg nádfedéssel, amit 1947-ben cserépfedésre cserélték át.

Tulajdoni viszonyok: A múlt század harmincas éveitől a Dely család tulajdona (Dely Lajosné Dely Irma, Dely Kálmán, Szegő Jánosné Dely Ilona, Ambrus Bálintné Dely Erzsébet, Garan Imréné Dely Terézia, Dely Ferenc, Dely Ferenc nős Berecz Máriával, Dely Ferenc), 1942-től Dely Vilmos, Ferenc és Vilma, majd 1969-ben Dely Ferenc öröklí. 2001-ben Schág Dániel és neje vásárolta meg.

Táncsics Mihály utca 5. Hrsz.: 187/1

Az 1868-as kataszteri térkép ezen a telken lakóházat még nem jelöl. jelenleg egy újabb (5. szám) – 1939-ben épült – és egy régebbi (7. szám) lakóház megcsonkított romja áll az ingatlanon. Ez utóbbiról sajnos felmérés nem készült, mielőbbi – legalább külső – helyreállítása a falu- és utcakép rehabilitációja miatt mielőbb szükséges lenne. Dr. Vargha László tanulmányában – valószínűleg elírás következtében Táncsics Mihály u. 3. szám alatt szerepel a leírása az alábbiak szerint: „Lakóház: Az 1909-ben (?) épült új lakóház mellett, vele szemben áll a régi s jellegzetes lakóház. Földszintes, egy szobasoros, nyeregtetős, oromfalas épület. Utcai homlokzata kéttengelyes, amelyet három falpillér tagol. Gazdag vakolatdíszes homlokzattal, két szellőzőnyílással. Kezdőbetűkkel és évszámmal: 1878. K.J. Műemlékjellegű.”

Tulajdoni viszonyok: 1863-ban Rabin Mózes tulajdonába került, akitől 1874-ben Rabin Sámuel (Szinpetri) és Rabin Farkas (borzovai) lakosok vásárolták

meg. 1903-ban a Koto család birtokába kerül (Koto István , Koto Rafael, Koto Erszébet, Koto Mária). 1905-ben Garan károly és neje Koto Mária nevére írják. 1957-ben Garan Károly és Garan Imre öröklí meg. 1976-ban Garan István tulajdona lesz, majd 1990-ben gyermekei öröklík (István, Olga, Ilona, Dániel)

Táncsics Mihály utca 7. Hrsz.:

A 2000-2002. között épült családi ház jól ötvözi a vidékre jellemző hagyományos építészeti értékeket a mai kor követelményeinek megfelelő lakóházzal. Az egy szobasoros, nyeregtetős lakóházban a nagy méretű utcai szobát lakókonyha, majd fürdő- és hálószobák követik. Az épület tetőtere beépített, déli oldalán fedett tornác, kiugró verandával. A Tóth Erika - Szmorad Ferenc házaspár tulajdona.

Táncsics Mihály utca 9. Hrsz.: 188

A jelenlegi sátoztetős, 19 -ben épült jellegtelen lakóház ingatlana a múlt század elejétől a Papp család tulajdonában volt (1903 Papp István, Papp János; 1911 Papp Jánosné – Pogány Teréz; 1934 Papp József, 1964 Papp Gyula és Barcsák Károly tulajdona, 1992-ben Papp István öröklí, majd 1993-ban Novák István és felesége (Gáspár Mária) vásárolta meg.

Táncsics Mihály utca 11. Hrsz.: 186/3

A múlt század 80-as éveinek stílusában épült lakóház. 1980 óta Lezsák Sándor és családja tulajdona.

Táncsics Mihály utca 13. Hrsz.: 171

Az 1868-as kataszteri térkép 33. számú házhelyként egy lakóházat jelöl ezen a helyen. A 19. század végén már a Jóna család birtokában van. 1969-ben Jóna László és Jóna Albert öröklé meg, 1974-ben Jóna Albert és neje (Kovács Borbála) tulajdona.

A többször átépített épület ma már csak tömegében őrzi eredeti formáját.

József Attila utca

A település északi határutcája. A Kecső patak nyomvonalával párhuzamos. Az 1868-as kataszteri térképen ez az utca egy téglalap alaprajzú térrel indult a

Tohonya patak partján, ahol a patak tóvá szélesedett. Itt akkor egy malmot hajtott a Tohonya (vagy akkor Kis-malom) forrás vize, ennek a malomnak a helyére épült a 20. században a Kapahámoz. A telkek É-i oldalán húzódott az az út, amely Borzovára vezetett a Haragistyán keresztül. A mai József Attila utca 1. szám helyén (akkor 91. házszám) lakóház állt, sőt, ettől É-ra, a sziklás hegyoldalon is állt egy ház egy kis telekkel (94-es házszámmal, azonos házszámmal, mint a Tohonya patak túlsó partján , több azonos számú telek).

József Attila utca 1. Hrsz.: 160

Különleges környezetű, jellegtelen épület, gazdasági melléképületekkel. Esztétikai értékét növeli az íves, várfalszerű rakott kőfal, amely a patakpart felől övezi a telket.

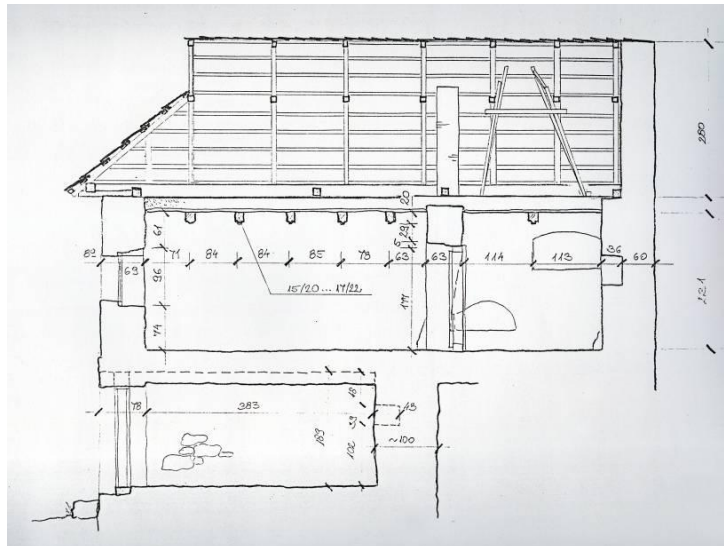
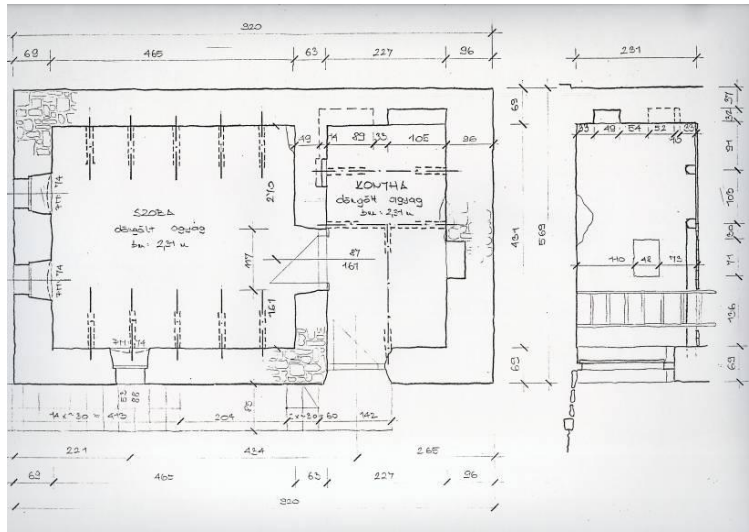

Tulajdoni viszonyok: a 19. század végétől a Fuzskó család tulajdona. 1890-ben örökölte meg Fuzskó Bertalan és Fuzskó József, 1919-ben utóbbi birtokába kerül, akitől 1930-ban ifj. Fuzskó József vásárolta meg 600 P-ért. 1978-ban Fuzskó Gyula, majd 1995-ben Fuzskó József és Fuzskó Mária (Vargáné) örökölték meg.

József Attila utca 2. Hrsz.: 162 Huszita ház

A település egyik legkarakterisztikusabb épülete. Építési ideje nem ismert, de mint háztípus a Felvidékre jellemző (pl. gönci huszita ház, de hasonló szerkezetűek a torockói házak is Erdélyben). Dr Vargha László tanulmányából hiányzik (!?). Az 1868-as kataszteri térképen megtalálható, bár az a 39-es házhelyen egy L alaprajzú épületet jelöl és az épület homlokfala nem azonos síkban van az utcafronttal.. A ház egy pincéből, e felett egy lakószobából és egy

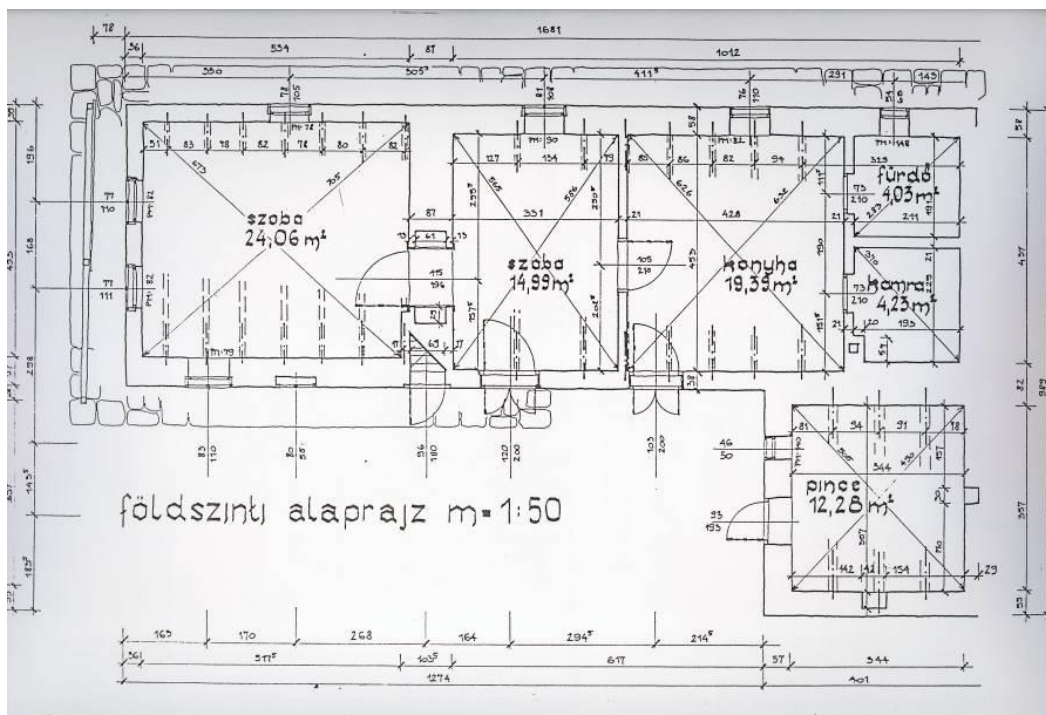
konyhából áll. Utóbbiban a szabad kéményes tűzhelyet korábban elbontották, de annak vázszerkezete a padlástérben még megvan.

Tulajdoni viszonyok: a 20. században a Bak család tulajdonában volt (1974 Bak Lajos, László, Mária, Dezső. József; 1981 – Bak Lajos; 1987 – Bak József és László, 1988 – Bak Lajos és László, József és ifj. Bak László). 1992-ben Szabó Géza vegyész-mérnök-barlangkutató és családja vásárolta meg nyaraló céljára.

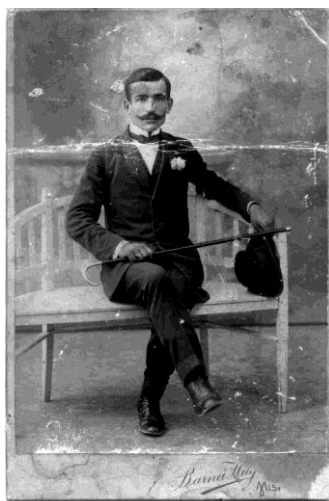
József Attila utca 3. Hrsz.: 163

Az 1868-as kataszteri térképen 87-es házzámmal itt már lakóházat jelöltek a mai épület helyén. Jelenlegi formájában a 19. század végén épült. A három traktusos épület közepén volt a konyha (pitar), szabad kéményes tűzhellyel, melyet később elbontottak és a helyiséget lakószobaként használták. A telken még egy pince áll, a házzal egybeépítve. 1887-ben Dely Rafael és neje, Dely Julianna vásárolta meg, ettől kezdve 1983-ig a Dely család tulajdona (Dely György, Dely Imre, Dely Irma, Dely Zsuzsanna, Dely János). A zsúp-fedeles épület 1914-ben leégett. 1983-ban Szebenyi László, majd tőle 1993-ban Kovalóczy György és Tóth László vásárolta meg.

100 évvel ezelőtt születtek Jósvafőn

Név	Születési idő	Anyja	Apja
Obágy József	1904.01.14.	Gönczi Mária	Obágy Lajos
Silye László	1904.03.01.	Jóna Zsófia	Silye János
Ardai Eszter	1904.03.02.	Bene Erzsébet	Ardai Dániel
Dely Imre	1904.03.23.	Pásztor Julianna	Dely Imre
Czudar József	1904.04.15.	Pozsgai Mária	Czudar József
Bak Eszter	1904.04.14.	Bak Zsuzsanna	-----
Dely Gedeon	1904.04.19.	Bak Katalin	Dely Gedeon
Oláh Ferencz	1904.06.16.	Dely Lídia	Oláh Ferencz
Jóna László	1904.06.27.	Jóna Eszter	Jóna László
Bak Mária	1904.06.25.	Bak Julianna	Bak János
Bak Dániel	1904.07.02.	Garan Julianna	Bak Sámuel
Zabos Mária	1904.07.07.	Zabos Terézia	-----
Dely József	1904.07.10.	Ragályi Zsuzsanna	Dely József
Vostyár János	1904.07.21.	Bak Klára	Vostyár János
Fuszkó Bertalan	1904.08.07.	Molnár Mária	Fuszkó József
Tóth József	1904.09.09.	Jóna Borbála	Tóth Lajos
Czafik Dezső	1904.09.22.	Jakubecz Irma	Czafik István
Béres Ferencz	1904.11.13.	Vitárius Borbála	Béres Dániel
Palcsó István	1904.11.26.	Vostyár Julianna	Palcsó István
Garan Bertalan	1904.12.27.	Zajdó Lídia	Garan Dániel

Jósvafő Szablyár Zsuzsanna festményein

Az elmúlt évtized falunapjai során a tájház „tornác-galériáján” több alkalommal megjelentek Szablyár Zsuzsanna az évben készült – jósvafői vonatkozású – festményei.

Szablyár Zsuzsanna 1973-ban született Budapesten. Művészeti tanulmányait a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolában 1988-ban kezdte, mestere Csomor Katalin volt. 1992-1997-ig a magyar Iparművészeti Főiskola hallgatója volt, ahol szakmai munkásságával párhuzamosan megkezdődött festői pályafutása

A fény és a napsütés fontos szerepet tölt be tájképein, elősegítve a színek harmóniáját. A napszakok hangulataihoz a legmegfelelőbb technikát; az olajat, a pasztellt és néhol vegyes-technikát alkalmaz.

Néhány kép az elmúlt évtized jósvafői terméséből:

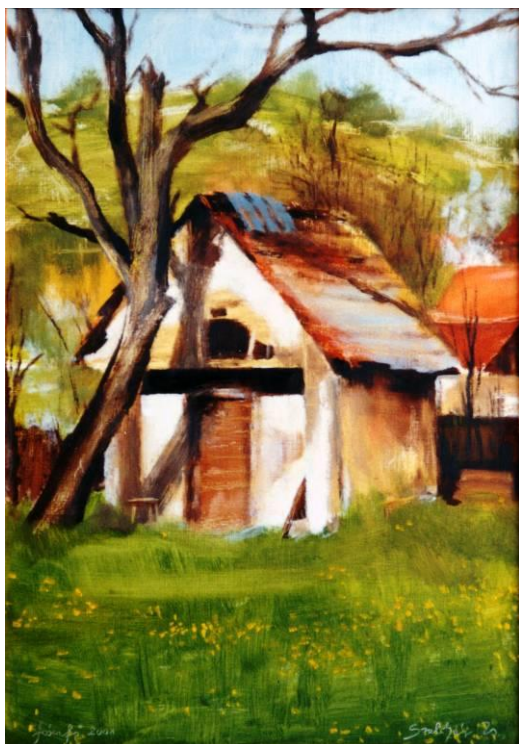
Jósvafő 1994

Szigetcsúcs 1994

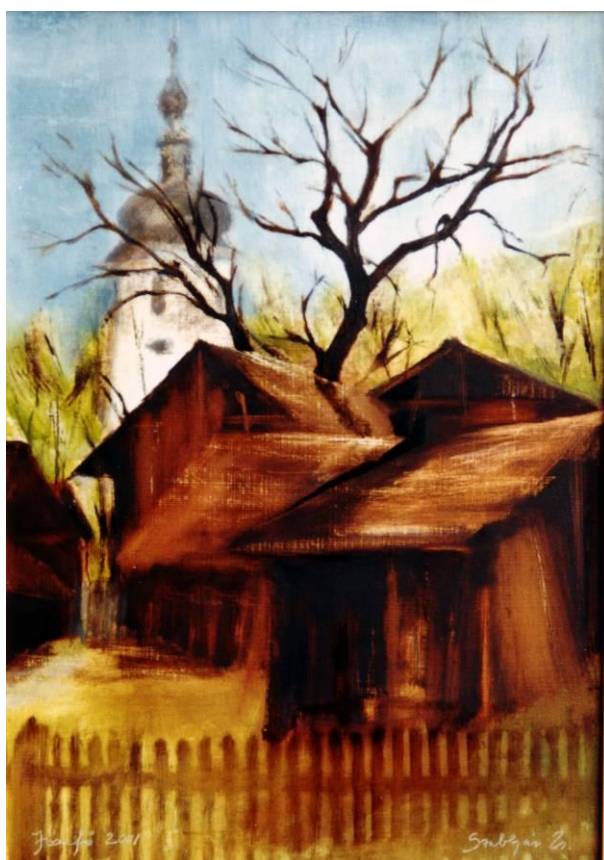
Református templom 1999

Régi ház 2001

Tél 1999

Jósvafő 2001

Levélváltás a Magyar Televízió főszerkesztőjével

Magyar Televízió Rt.
Kapuvári Gábor úr
főszerkesztő részére

Tisztelt Uram!

Nagy érdeklődéssel és örömmel kezdtem nézni június 2-i JELENTÉS c. műsorukat, különös tekintettel annak aggteleki etűdjét. Örömömbe hamarosan ürom vegyült, különösen ha felidéztem műsoruk alcímét „Tények és képek Magyarországról”.

Székely Nagy Katalin szerkesztő-riporter a bemutatott területet egyszer a Bükk hegység, később a Zempléni hegység tájegységeként mutatta be. Ha leutazás közben néhány percet az autóatlasz tanulmányozására fordít, akkor ezt valószínűleg a „tényeknek” megfelelően hozza a nézők tudomására.

A filmben mindvégig keveredtek aggteleki és jósvafői képek, aggteleki és jósvafői riportalanyok. A bonyolult vezetéknevűnek nem nevezhető Arday László jósvafői lakos nevét Erdeire változtatták. De mindezek csak apró epizódok voltak a film tévedéseiből. Alapvető baja az volt, hogy maga a szerkesztő-riporter is teljes mértékben tájékozatlan volt, és azon túl, hogy a „Világörökség” státuszon átvétítve valami meghökkentőt, reménytelenséget tárjon a nézők elé, más célja nem is volt. Nagyon „demokratikus” benyomást kelt az utca emberének spontán megszólaltatása, de ezeken keresztül nem mindig juthatunk el a lényeghez, tehát maradnak a képek...

Így a néző néhány kétkedő, kissé hitevesztett ember szavait hallhatta, de nem tudta meg, hogy az elmúlt évtizedben itt teljesen kiépült az infrastruktúra (Jósvafőn most fejeződik be végre a csatornázás), majdnem minden házban van telefon, a Gömör-Tornai Fesztivál keretében évente sikeres Falunapokat tartanak mindkét településen (Jósvafő, Aggtelek), Jósvafőn színjátszó kör, kamarakórus működik, több civil szervezet tevékenykedik, Jósvafő települést műemlékileg védetté nyilvánították, helyreállították a 14. században épült református templomot, évente két alkalommal „Helytörténeti Füzetek” jelennek meg, 2000-ben monográfia jelent meg Jósvafőről, 2002-ben Aggtelekről, jelenleg egy család- és háztörténeti kiadvány készül, Jósvafőn erdei iskola működik sikeresen, néhány éve megnyitották a Vass Imre-barlangot az érdeklődők előtt, jövőre befejeződik a Baradla-barlang jósvafői szakaszának rekonstrukciója, megújult a Tengersizem szálló és étterme, Jósvafőn emlékoszlopot állítottak Szőke Bélának, a világhírű malomgépésznek, hamarosan megkezdik Dr. Kessler Hubert világhírű karszt- és barlangkutató emlékházának kialakítását Jósvafőn,

megkezdődik a Törőfej-völgy revitalizációja, ennek keretében a hajdani vízzel hajtott kovácműhely rekonstruált, működőképes kis üzemét építik fel...

Tisztelt Főszerkesztő Úr! Szóval a tények makacs dolgok, a képek sokszor objektívek ugyan, de nem a lényegét láttatják. Ha legközelebb felénk járnak, egy kicsit alaposabb felkészülést és tárgyyszerűbb tájékozódást kérünk! Rajtunk csak ez segít!!!

Szablyár Péter

Szablyár Péter részére
SZINLŐ Barlangi-vendégforgalmi Kft.

Tisztelt Szablyár Úr!

Minden észrevételt örömmel fogadok, ami a műsorral, az anyagokkal vagy a riporterekkel kapcsolatos. Engedje meg, hogy a június 2-i Jelentésben leadott, Aggtelekkel foglalkozó riporthoz fűzött véleményére reflektáljak.

„Székely-Nagy Katalin szerkesztő riporter a bemutatott területet egyszer a Bükk hegység, később a zempléni hegység tájegységeként mutatta be.”

- Azt kell, hogy mondjam, hogy Ön bizonyára figyelmetlenül nézte végig a műsort, hiszen ez nem hangzott el sem a riporter narrációjában, sem a műsorvezetői felkonferáló szövegben. Pataki katalin műsorvezető felvezető mondataiból álljon itt egy részlet:

„.....csak hát a Zemplén megye legcsücskéből nehéz új életet kezdeni.”

Székely-nagy Katalin kommentálja pedig a következőképpen hangzott:

„Ha városi ember álmodhat nyugalmat és csöndet, akkor azt itt, a Bükknek ezen a részén biztosan megtalálja.”

Sem a Zemplén, sem a Bükk szó a riportfilm további részében nem hangzott el.

„A filmben végig keveredtek az aggteleki és a jósvafői képek, aggteleki és jósvafői riportalanyok.”

-Igen, ez így van. Mivel a szerkesztő-riporter az egész tájegységet, az egész környéket egy komplexumként mutatta be, nem is akart különbséget tenni a

lakosok között. A riport nem azzal a szándékkal készült, hogy bemutassa Aggteleket vagy Jósvafőt.

„...maga a szerkesztő-riporter is teljes mértékben tájékozatlan volt...”

-Ezt a kijelentést kollégám nevében is visszautasítom. A narrációban elhangzott adatok (a Nemzeti Park alakulása, a világörökségi cím elnyerése) helyesen szerepeltek, ezen kívül mást nem fűzött hozzá a riporter a helyiek által elmondottakhoz. Véleményem szerint pedig nem az elhangzott mondatok mennyisége határozza meg a felkészültség szintjét. A felkészületlenség a mi szakmánkban súlyos vád, ne dobálózzunk vele. Különösen egy olyan felkészült kolléga esetében ne, mint Székely Nagy Katalin.

„azon túl, hogy valami meghökkentőt, reménytelenséget tárjon a nézők elő, más célja nem is volt. Nagyon demokratikus benyomást kelt az utca emberének spontán megszólaltatása, de ezeken keresztül nem mindig jutunk el a lényeghez...”

- Székely-nagy Katalin a Jelentés c. műsorban többek között a magyarországi világörökségekről készít sorozatot. Ennek negyedik állomása volt Aggtelek és környéke. A tényfeltáró riportjainak nem az a célja, hogy utazási filmet készítsen a tájegységekről, hanem az, hogy bemutassa az emberek életében bekövetkezett változásokat a világörökségi cím elnyerése után. Hogyan élnek meg, vannak-e nehézségeik, kapnak-e támogatást, esetleg több turista látogat –e hozzájuk stb. Foglalkozhatna azzal is, hogy milyen új intézmények létesültek, hány szobrot emeltek és hány civil szervezet működik a településen, de nem erről szólnak a riportok. Pontosan az a célja ezeknek a kisfilmeknek, hogy az utca emberei mondják el: ők mit éreznek a változásokból, hogy javult-e az életük valamit az adományozott cím hatására.

„A bonyolult vezetéknevűnek nem nevezhető Arday László jósvafői lakos nevét Erdeire változtatták.”

- Igaza van. Ez a hiba a kedves úr igen erős tájékozatlansága miatt történt. Levele alapján úgy rémlik, hogy sajnálatos módon félreértette a riportfilmet, és ha jól sejtem aktív művelődésszervezőként és lokálpatriótaként mást várt. Természetesen várjuk további észrevételét a riportmagazinnal kapcsolatban, és ha azok között lesz építő jellegű, akkor biztosan megfogadjuk majd!

Tisztelettel: Kapuvári Gábor főszerkesztő

Budapest, 2004. 06. 14.

Magyar Televízió Rt.
Kapuvári Gábor úr
főszerkesztő részére

Budapest

Tisztelt Főszerkesztő Úr!

Levelében egyetlen szimpatikus elemet fedeztem fel, nevezetesen azt, hogy Székely-Nagy Katalin szerkesztő riporter kollégáját igyekezett megvédeni, igaz, esetenként igen gyenge érvekkel (Bükk, Zemplén **egyszeri**, te téves helyazonosításával), vagy az észrevételt tévő levélíró modortalan kioktatásával („**ne dobálózzunk vele**”).

A tények makacs dolgok, vélelmezésével ellentétben én semmi mást nem vártam, csak azt, hogy egy távoli vidékről küldött „Jelentés”-ben az objektivitás lesz a meghatározó, vagy ahogyan Ön fogalmazott „**hogyan bemutassa az emberek életében bekövetkezett változásokat a világörökség cím elnyerése után.**” Ebben az esetben sajnos nem ez történt.

Változatlanul meggyőződésem, hogy nem értettem félre Székely-Nagy Katalin riportfilmjét, csak nem értek egyet a tények eltorzításával a köztelevízió által sugárzott műsorban.

A tényeknél maradva: nem vagyok művelődésszervező, de aktív lokálpatrióta; barlangkutatóként kerültem a településre gyermekkoromban és az elmúlt tíz évben – társaimmal együtt - azon munkálkodtunk, hogy az itt élő 385 ember és a minket körülvevő kistérség élvezhesse azokat az előnyöket, amelyeket ez a különleges természeti- és épített környezet, és a Világörökség cím elnyerése biztosíthat.

Észrevételeimmel a továbbiakban sem fogom kímélni Önöket

további jó munkát kívánva tisztelettel köszönti:

Szablyár Péter

Jósvafő, 2004. július 2.

Egy megható adomány a tájház részére

A tavasszal Gál Mátyásné, szinpetri lakos értesített, hogy édesapja, néhai Kuru Béla cimbalmát a tájháznak kívánja adományozni, mivel Ő a jósvafői zenekar tagja volt.

Adományát köszönettel elfogadtuk, a hangszeret, valamint Kuru Béla hegedűjét a tájház tiszta szobájában fogjuk kiállítani, emléket állítva a hajdan volt jósvafői „bandának”. Köszönjük az adományt!

A közelmúlt emlékei

Járási tanács v.b. Igazgatási osztálya

Edelény

Alulírott özv. Szakal Zsigmondné jósvafői lakos azon tisztelet teljes kérelemmel fordulok a járási tanács Igazgatósági osztályhoz hogy az 1952 ik évre ugy a szálas takarmányomra mint a szemes terményemre a berakodási engedélyt megadni szíveskedjen.

7 k. holdon gazdálkodok az évi szemes terményem 60 kereszt körüli hozam melynek a tavasz szalmáját és a szálas takarmányom a csűrfiókba rakom. ami a lakástól 22 méter távolságra van. Az őszi búza szalmámat a szérús kertbe rakom a szomszédom egy oldalról a Jósva patak más oldalról a szomszéd szérús kertje.

Kérésem megismétlésével maradok

Teljes tisztelettel:

özv. Szakal Zsigmondné

Jósvafő 1952, Április hó 18.

Javaslat

Deák István

vb. elnök

Tüzoltó parancsnok

6 Ft értékű illetékbélyeg

A környező települések csúfnevei

- adatközlő: Obbágy József és felesége, lejegyezte: Kutasné, Nikázy Tímea -

Jósvafő – *görhősök*

Szinpetri – *susinkások* (aszalt gyümölcs)

Szín – *fanyelü bicskások*

Aggtelek – *meszesek*

Szögliget – *gyilkosok*

Trizs – *malacosak*

Zubogy - *macskások*

Ragály – *mocskosok*

T a r t a l o m

A gyümölcsstermesztés múltja és jelene Jósvafőn

Hudák Katalin – Szmorad ferenc

Szüleimről

- Nadanicsekné, Gereguly Piroska –

Dely János nótáiból

Jósvafő nevezetes szülöttei

Kis Bálint

Kis Bálint emlékezete

- Kovácsné Nagy Katalin -

Szőke (Schwarcz) Béla

Mit hagyott ránk dr. Szőke Béla?

- Pénzes István –

Volt egyszer egy iskola... avagy a jósvafői Kis Dániel Alapítványi

Általános Iskola rövid(!!!) története

- Szajkó Zsuzsanna -

A „Jósva” Erdei Iskolai Bázishely bemutatása

- Berecz Béla -

Jósvafői porták

Részletek Jósvafő készülő ház- és családtörténeti monográfiájából

- Szablyár Péter -

100 évvel ezelőtt születtek Jósvafőn

Jósvafő Szablyár Zsuzsanna festményein

Levélváltás a Magyar Televízió főszerkesztőjével

Egy megható adomány a tájház részére

A közelmúlt emlékei

A környező települések csúfnevei

- adatközlő: Obbágy József és felesége, lejegyezte: Kutasné, Nikázy Tímea -